

A VITÉZ NOSZTICZ BÁTORSÁGPRÓBÁJA

ÉS EGYÉB TÖRTÉNETI ELBESZÉLÉSEK

**ÍRTA
DONÁSZY FERENC**

SZÁMOS KÉPPEL

**BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA
1913**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5406-91-1 (online)
MEK-12308

TARTALOM

A VITÉZ NOSZTICZ BÁTORSÁGPRÓBÁJA.

A MAGYAR SZENT KORONA ELRABLÁSA.

HADIK LOVAG.

HADIK TÁBORNOK PÁRBAJA.

MÁRIA TERÉZIA KIRÁLYNŐ EBÉDJE.

A VITÉZ NOSZTICZ BÁTORSÁGPRÓBÁJA.

1490. év tavaszán történt!

Mátyás, a nagy király, éppen Bécsben időzött és egy kärntnerstrassei palotaszerű házban ütötte fel királyi lakását, mert ebben a házban sokkal otthonosabban érezte magát, mint az akkori Burgnak a kongó folyosók tömegében elvesző rideg csarnokai között.

Szép, rügyfakasztó tavaszi nap volt és a nagy király udvarának főméltóságaival a vár bástyáira ment sétálni, hogy a fakadó rügyek illatával telt, enyhe levegő kissé felüdítse.

Mert Mátyás király ekkor már nagyon szenvedőnek látszott. Arca beesett s közmondásos egészséges színe szürkessápadtra változott és bárhogya titkolta is, csak nagy kinnal tudta hatalmas testét vonszolni.

Ugyanis néhány hét óta lázzal párosult fokozódó gyengeség, rövid ájulások kínozták s emellett máskor nyugodt természete olyan búskomorrá változott, hogy semmi se tudta felvidítani.

Pedig az udvaroncok lesve-lesték kívánságait s mindent elkövettek, hogy mosolyt csaljanak halvány ajkaira. De hiába! Az élceket és elmés mondásokat azelőtt annyira szerető király most minden élcre és elmésségre inkább boszankodott, mint nevetett.

Most is ingerülten indult sétájára, mert orvosai esdve kérték, hogy maradjon termeiben és pihenjen! Hanem ezt a hős király nem ismerte. Nagy lelkének még nagyobb erejével akarta legyűrni a test roskatagságát, így aztán folytonosan lázban és forrongásban égett minden csepp vére a megerőltetéstől.

Kedvelt hívének és vezérének, a daliás Noszticz Zsigmondnak a karjára támaszkodva, lépetgetett a bástyákon és haragosan pattogott különben kedvelt orvos-doktorára: Tichtl Jánosra és becézett tudósára: a történetíró Galeottira, kik szintén társaságában voltak.

- Hagyjatok békét, ha nem tudtok meggyógyítani! Feküdni! Feküdni! Ti, orvos-doktorok, mindjárt megvetitek az ágyat és belegyömöszölnétek az embert. Én nem tudok feküdni, akár csak a puszták oroszlánja! Inkább találjatok ki valamit, mi kissé szórakoztatna... Megöl az unalom köztetek...

A királynak e szavaira Noszticznak egy jó gondolat ötlött eszébe.

- Nézzük meg az oroszlánokat, felséges uram, - mondá. - Úgy tudom, éppen ebben az időben szokták etetni ezeket a királyi állatokat!

A király fáradt vonásain a meglegedés halvány sugara röppent át, mert híres oroszlánjait, melyeket részben a firenzei köztársaságtól, részben a török szultántól kapott ajándékba, annyira szerette, hogy bárhová ment is, ezeket nagy, kerek ketrecekben mindenüvé magával vitte.

- Igazad van, kedvelt hívem, a jó gondolatok mindig nálad vannak. Megérdemlenéd, hogy országosan ismert vitéz neved mellé az »elmés« jelzőt is hozzátegyék. Jerünk hát!...

Ugyanis Noszticzot athletai termetéért és erejéért, valamint a harcokban tanúsított hősiességéért »vitéz és erős Noszticznak« nevezték széles e hazában, - erre célzott tehát a király is...

A kärntnerstrassei palotaszerű ház nagy udvarának a végében egy oszlopos csarnok alatt voltak a nagy, kerek vasketrecek elhelyezve és ezek egyikében volt a négy gyönyörű oroszlán: két hím és két nő, bezárva...

- Valóban királyi állatok! - mondá felvillanó szemekkel a király, mialatt fáradtan egy karos-székbe ereszkedett, de csakhamar jobban kezdé érezni magát, mert egy hólyagos arany-serlegben, az orvos-doktor intésére, az udvarnok topázvillogású ó-tokaji borral kínálta meg...

- Nézzétek csak, urak! Szolimán, ez az óriási vén hím, minő fenséges nyugalommal mereszti ránk zordonlángolású szemeit és milyen fejedelmi egykedvűséggel fogadja hatalmas nejének törleszkedő hízélgéseit...

- Méltó képe a vitézségnek és az erőnek! - folytatá a dicsérést Noszticz.

- Szépek, hatalmasak fejedelmi nyugalmukban is, de még szebbek lehetnek a dühtől és haragtól berzenkedve! Ezt szeretném látni! - szólt közbe Pethő, a főurak egyike.

- Azt könnyen megláthatja kegyelmed, ha felséges urunk megengedi, - mondá az ősz Kanizsay.

- Mit mondtál, hívem? - kérdé derülten a király, mert eközben oda settenkedett Tibrili, az udvari bolond is és mindenféle neveltető mókázást mívelt a főurak háta mögött.

- Engedje meg, felséged, hogy a bestiárius, akarom mondani: az etető, ne adja be az eledelüket, hanem előbb egy kissé csalogassa és ingerelje őket, - felelé meghajolva Kanizsay.

- Legyen úgy! - intett az etetőnek a király, ki éppen egy hosszú, kétágú villán hatalmas ökörcombot készült benyújtani a ketrec vasrúdjai között...

A két nő és a fiatalabb hím éhes vadsággal szökött a hús felé, de az etető gyorsan visszarántotta, mire a három vad tompa hörrenéssel kezdett fel-alá lóstatni a ketrecben...

Midőn másodszor nyújtották be a véres koncot, lángoló szemekkel, toporzékolva ugrált mind a három a magasba, azután hangos ordítással szöktek a vasrudaknak, megrázva azokat türelmetlen éhségükben...

Szolimán, a vén hím, az első próba után megbántódva, oda sem nézett a koncra, hanem a ketrec hátuljában elnyújtózva, csak bojtos farkával döngette türelmetlenül a vastag tölgyfa-padlózatot...

Az etető ezalatt folytatta az ingerkedést. A három oroszlán ugrált és ordított, hogy a lég reszketett bele, amin a király és a főurak igen jól mulattak; egyszerre azonban mintha megúnták volna a játékot, ők is a ketrec végébe húzódtak a hím mellé, és oda se hederítettek az etető csalogásaira.

- Megharagudtak! Látjátok, urak, - fordult udvarához a király, - minő nemes állatok ezek! Inkább éheznek, de kicsúfoltatni nem hagyják magukat!

Légreszkettetően dörgő ordítás nyomta el a király szavait... A ketrec vasrúdjai csörögve zörrentek össze, az etető pedig hangos jajkiáltással bukott a király lábai elé...

Ugyanis a király szavaira figyelve, elfeledkezett az oroszlánokról. Szolimán azonban felhasználta e percet; egyetlen szökéssel a vasrudakon termett és kinyújtott talpával oly erővel rántotta be a húst a vasvillával együtt, hogy ennek a nyele leütötte magát az etetőt is...

Az urak füle is megcsendült a velőig ható ordítástól, de azután valamennyien, a királylyal együtt, zajos tetszésnyilatkozatokban törtek ki...

- Bravó, Szolimán! Bravo! - kiáltoztak elragadtatva az urak mindnyájan, de legjobban kiáltozott Noszticz, kinek dörgő hangja az oroszlánok ordításával vetekedett.

Ebben a percben az udvart körülfutó oszlopos csarnokból még egy úriember csatlakozott a társasághoz...

Ez a főtnokmester uram volt. Egy ravasz, kétszínű és álnok úriember. Sovány és aszkóros, mint egy paszulykaró s hétrét görbedve a podagrától, örökösen fázott, didergett és köhögött, mint akibe háltn jár a lélek. Hogy ő maga olyan nyavalyás vala, irígye és esküdt ellensége volt tehát minden erős és egészséges embernek, de különösen gyűlölte a vitéz Noszticzot, amiért a király annyira kegyelte és könnyebb volt a lelkének, hacsak egy hajszálnyt is csippenthetett rajta valami kétértelmű szóval vagy célzással, mert máskép nem mert vele kikezdeni...

Most is tehát egyenesen hozzáfordult és vizenyős szemeit álnok mosolygással villantotta rá:

- Hm! Hm! Úgy látom, tetszik ez a multság, vezér uram! - kezdé csikorgó fahangján, miközben sovány alakját fázékonyan burkolta be prêmes gereznájú hosszú felöltőjébe...

- Már miért ne tetszenék? - kérdezte félvállról Noszticz, azután pedig megvető kicsinyléssel nézve rajta végig, gúnyosan mondá: Persze, az olyan Lázárnak, mint kegyelmed, nem igen tetszhetik az erő és gyorsaságnak ez a példája, ugy-e, főtnokmester uram?...

Az urak nevettek, a főtnokmester uram pedig úgy tett, mintha észre sem venné és száraz kezeit ravaszul dörzsölgetve, álnokul mosolygott:

- Szép bizony, igen szép! Hanem lehetne még ennél is szebb és hevélyesebb scénériát produkálni... Hanem persze ahhoz... hümm!... hümm!... nagy szó ez, de igaz, erő és bátorság volna szükséges... még pedig nagy és merész bátorság!

- Hát aztán mi volna az? - kérdezte Noszticz hetyke foghegygyel...

- Hogy mi volna az, vezér uram?!... Hát az, hogy valakinek, aki bátor és vitéz (ezeket a szavakat erősen hangsúlyozta), be kellene menni ezeknek a horribilis bestiáknak a ketrecébe és elragadni orruk elöl a koncot! Ez volna ám még csak a színjáték! Fogadni mernék, hogy felséges urunk is gyönyörködnék benne és egészen vidámmá elektrizálná ez a hevélyes scénéria!... De persze, ehhez vitézség és igen nagy bátorság volna szükséges... - tette hozzá, újra kihívólag hangsúlyozva ez utóbbi szavakat, miközben a leghódolatteljesebb mosolygással hajlongott a király előtt.

Noszticz megérezte a kihívást és fejébe kezdett szállni a vér.

- No, és kegyelmed tán meg merné tenni? - kérdezte a legmaróbb gúnnyal.

- Oh, azt én a világért sem állítám, - felelé kétszínű mosolygással, - hanem azt hívé, hogy ebben az illusztris társaságban majd csak akad egy »erős«, »vitéz« híru ember, ki felséges urunk felvidámítására megcselekszi ezt az erőre és bátorságra mutató tettet. Hm! Igaz, hogy veszélylyel jár, igaz, de hát éppen ebben fekszik az érdem!...

Noszticz elsápadt, mert most már egyenesen kihíva érezte magát és villogó szemeivel hol a királyra, hol az oroszánokra nézett...

Az óriási hímoroszlán még most is dühtől berzengő sörénnyel hasalt az ökörcombra s társait fogvicsorgatva, hörgő ordítással zavarta el maga mellől.

Az urak között is a néma várakozás halálos csendje uralkodott. Csak a főtnokmester uram dörzsölgeté száraz kezeit meglegedett vigyorgással, hogy ilyen szép alattomosan sikerült neki elvetnie a halálos kihívás sárkányfogait a társaságban.

- Hejh, csak én ilyen öreg és beteges Lázár ne volnék, felséges urunk már eddig javában gyönyörködnék egy vitézi bátorságra mutató jelenetben! - Nekem nem kellene mondani!... - nyikorogta kehes hangon, vizenyős szemeit kárörvendően a társaságra villantva.

A főurak dobogó szívvel néztek egymásra. Mindegyik azt leste, kinek lesz bátorsága erre a vakmerő, eszeveszett tetre vállalkozni?

Ebben a várakozásteli csendben egyszerre megszólalt a király:

- Nos, vitéz hívem, Noszticz, mernél-e rá vállalkozni? - kérdezte felvillanó szemekkel.

- Tréfálsz velem, uram királyom?

- Dehogy tréfálok! - Királyi szavamra mondom, szeretném e jelenetet látni!

Noszticz megdöbbenve, habozva nézett rá, mert még mindig tréfának vélte a király szavait.

- Vitéz Noszticz, te habozol?... - és a király hangjából megütközés és boszankodás rítt ki.

- Nem! - kiáltá felcsattanó hangon Noszticz. - Megteszem, még ha szétszaggatnak is e dühös bestiák!

Az urak valamennyien elszörnyedő zúgással vették körül, sőt az ősz Kanizsay haraggal rivallt reá:

- Eszedet vesztetted?! - Okos fővel nem lehet ilyen vakmerőségre vállalkozni!

- Hagyjatok békét! - dörgé villámló szemekkel Noszticz. - Megteszem! Ne mondja senki, hogy Mátyás király udvarában csak nyavalyás Lázárok és didergő, gyáva vén banyák vannak!

Ezzel széttolva a körülte állókat, gyorsan kikapcsolá virágos selyemmentéjének opálköves boglárait s kócsagos nyestkalpagját, gyöngyös övét ledobva, meztelen kardjával kezében a ketrec mögé lépett és félrelökve az ajtótól a felvigyázót, a másik percben daliás alakja már meg is jelent a ketrec hátterében.

A király az egész udvarral együtt halványan és lélekzetvisszafojtva várta, mi lesz e vakmerőség vége?

Noszticz bátran előre lépett, de az oroszlánok még nem vették észre... Ekkor kardját sebes villantással magasra emelve, közéjük dobbant, balkezeivel pedig elrántotta a combot a vén oroszlán elől és magasan meglóbálta a levegőben.

E váratlan megjelenésre nagyot hördülve szökkent fel fektéből mind a négy fenevad.

- Vissza, bestiák, vissza! A király megkívánta prédátokat... - dörgé süket hangon, miközben dübörögve dobbantott lábaival a vastag tölgyfadeszkákra... és lángoló szemeit folyton a morgó fenevadakra szegezve, lóbálta előttük a véres koncot.

És az oroszlánok nem mozdultak; csak hörögve, morogva rázták hullámozó sörényüket, de vadul szikrázó szemeikkel majd elnyelték a közöttük álló daliát.

Igy tartott ez néhány halálos hosszú percig, amelyek a nézőknek óráknak, századoknak tetszettek.

Lassan, lassan azonban az oroszlánok dühös hörgése halk, doromboló morgássá lassult s izzón szikrázó szemeiket le-lehunyv a hős lángoló tekintete előtt, pislogni, hunyorogni kezdtek és egészen megjuhászodni látszottak a dalia delejes pillantásai előtt.

Diadalmas mosoly játszott ekkor Noszticz ajkain. De akik e mosolyt látták, nem csudálkoztak a fenevadak meghunyászkodásán, oly valami túlvilági, vérjegosztó volt e mosolyban és tekintetben.

Szemeit folytonosan és merőn az oroszlánokra szegezve, kezdte meg a hős vezér a visszavonulást, lassan-lassan az ajtó felé hátrálva. A fenevadak békén engedték távozni, csak szemekkel követték minden mozdulatát... mígnem egyszerre az ajtó hangos becsapása riasztott fel mindenkit.

Noszticz szerencsésen kijutott a ketrecből.

Ekkor tört ki az oroszánok dühe egész fékezhetetlen vadságában. Földrengető ordítások közt szökelltek fel-alá és fogaikat vicsorgatva, döngették talpaikkal a vasrudakat. Noszticz pedig sápadt, szobormozdulatlanságú arccal lépett a király elé. Széles melle zihált a megaláztatás keserű érzésétől és szemei, mintha rejtett könnycseppek égnének bennük, - izzottak:

- Uram király, - szólt mélyen vibráló hangon, - parancsodat megtevém! Itt a préda és meztelen kardom! A kard téged illet s azt lábaidhoz teszem, de máttól fogva nem vagyok sem alattvalód, sem katonád!... Szeszélyből kockára tetted életemet... s ez az élet most egészen az enyém!

- Mi ez?! - kiáltá bösz haraggal a király.

- Az, uram király, hogy udvarodban akadt egy bátor vitéz, de akit nem becsültél meg, tehát távozik.

- Ez pedig kegyelmedet illeti, lakjék jól vele, vén anyámasszony katonája! - ezzel a véres combot úgy hajította a főtálmester uram podagrás lábai elé, hogy az majd hanyatt bukott bele, - azután büszke, kevély léptekkel elhagyta a királyi udvart örökre.

* * *

Igy van ez megírva a régi bécsi krónikában, mely inkább a vitéz Noszticzot, mint a hős nagy Mátyás királyt dicsőíti, mert még azután nagy magasztalással azt is elmondja, hogy Noszticz egyenesen a lengyel király udvarába ment és »annak ajánlva fel vitézi karját és kardját, még igen sok és nevezetes hősitettet vitt vala véghez«.

A MAGYAR SZENT KORONA ELRABLÁSA.

A poma-teremben.

A tél korán és csunya locs-pocs idővel köszöntött be az 1439. esztendőben...

A viharfelhőkkel küzködő nap sugarai bágyadtan szűrődtek át a visegrádi királyi várak ónkarikákba foglalt gömbölyű ablaküvegein, amelynek gerezdesboltozatu termében, amelyet a közepén kifaragott stilizált gránátalma-ékítmény után poma-teremnek neveztek, Garai László macsói bán és visegrádi várkapitány-koronaőr járt fel-alá félig házias, félig hadi viseletű öltözetben és koronként egy-egy türelmetlen pillantást vetett az egyik mélyívezetű ablakfülke felé, ahol egy szépen faragott írópolcon Pelbárt deák egy sardonyxkőbe metszett címeres gyűrűvel néhány levélnek a lepecsételésével foglalatoskodott.

- Nos, elkészül már valahára, deák uram? - kérdezte hideg, fensőbbiségteli hangon, megállva a címeres terítővel letakart nagy tiszafaasztal mellett, melynek lábai szárnyas griffmadarakat ábrázoltak.

Pelbárt deák elvörösödve kapta ki hüvelykujját a szájából, mert a forró viasz pecsételések közben a körme csöppent és kegyetlenül megégette az ujját...

- Igenis, nagykegyelmű bánus uram, készen vagyok... felelé elfojtott, akadozó hangon, miután megégetett ujjá ugyancsak sajgott...

- Egy csatlós tüstént induljon a levelekkel Budára! No, csak ne ugorják kelmed, - intett a nagygyorsan felpattanó deáknak s ezzel egy ébenfapálcikával ráütött a Bacchus-fejet ábrázoló ezüstcsészére, melynek éles csengésére egy udvari apród jelent meg a sötét violaszín-függönyös ajtó küszöbén, akinek néhány rövid parancs kíséretében átadta a leveleket...

Midőn az apród távozott, a főúr egy magashátú támlányba ereszkedett és magához intette a deákat...

- Pelbárt mester, úgy hallom, kelmed nagyon bizalmas lábon áll a királyasszony cselédségével, kivált annak a nőnemű részével... - kezdé nyájas, leereszkedő hangon.

A deák szeplős arca fülig veresedett és zavartan néhány érthetetlen szót makogott...

- Sohse negálja kelmed, nem megrovásképp mondjuk... sőt inkább nagyon jól van, ha úgy van, - bátorította a főúr. - Feleljen kelmed, nem-e hallotta, hogy a felséges asszony titokban távozni készülne Visegrádról? De semmi csűrész-csavarás és tergiverzáció! Az igazságot akarom hallani!...

Pelbárt mester lesütötte sunyi, ravasztekintetű szemeit, nehogy a bennük felvillanó örömet elárulja. A büszke és gögös Garai most méltatta először ilyen bizalomra... Ezt meg kell érdekelni és jól ki kell használni...

- Semmi bizonyosat nem tudok, nagyságos bánus uram, csak annyit hallottam Maricától, hogy Kottanerné nagyasszony, az egyik udvari hölgy két nagy bőröndöt és négy útiládát telepakoltatott mindenféle készséggel és a múlt hét közepe táján elküldötte állítólag Kassára, Gelusius ötvösmester címére...

A várkapitány homlokán komoly ránc keletkezett. Látszott, hogy ez a hír kellemetlenül érintette...

- Miért mondja kelmed állítólag? Ezt a szót sokféleképp lehet magyarázni...

- Azért, kegyelmes főúr, mert, ha szabad kimondanom, én nem hiszem, hogy az a nagy útikészség Kassára küldetett volna...

- Hát hová? - kérdezte, de mielőtt a deák felelhetett volna, Erzsébet királyné egyik apródja lépett a terembe és Kottaner Helena nagyasszony jövetelét jelentette be a királyné üzenetével...

- Pelbárt mester, járjon mindenkinek okkal-móddal a végére és meglesz érte a jutalma! Kelmed eléggé ravasz és verzátus az ilyesmikben... Most menjen, hanem a nyelvét tartsa ám kapicányon, tette hozzá fenyegető homlokráncolással, miközben felállott, mert az ajtófüggöny mögül már hallani lehetett a hosszú női uszály suhogását... és a másik pillanatban a kísérő apród mély meghajlással vonta félre az ajtó függönyeit...

Magas, sudártermetű nő volt a belépő, kevély fejhordozással és sötét, merészvillogású szemekkel, amelyeknek pillantása hideg és metsző volt, mint tör hegye és ezeknek, valamint szénfekete hajának a sötétsége kétszerte sápadtabbá tették élesmetszetű, sárgásbőrű arcát.

Garai hidegen, de elég udvariasan üdvözölte, mit Kottanerné mély meghajlással viszonzott, azután hosszú feketebársony uszályát kecsesen felfogva, helyet foglalt az egyik magas-támlányú széken...

- Miféle üzenetet küld az én felséges unokahugom, a királyné? - kérdezte a várkapitány.

- Három gyorsfutárt kéret nagykegyelmedtől, várkapitány uram, hogy leveleit elküldhesse kedvelt rokonainak: Cillei Frigyes és Ulrik grófoknak és felséges anyjának: Borbála királynénak...

- A futárok parancsára állanak! Mikorra kívánja azokat a királyné ő felsége?

- Holnap déltájon, amikor nagykegyelmedet is maga elé kéreti, - felelé az udvarhölgy, miközben fel akart állni, hogy távozzék, de Garai egy intéssel visszatartóztatá.

- Maradjon még egy kissé nagyasszonyom, hogy egy némely dolgot serio megbeszélhessünk.

- Velem... serio? - kérdezte az udvarhölgy leplezetlen csudálkozással, mert mindegyikük tudta a másiktól, hogy kölcsönösen nem szenvedhetik egymást... Kottanerné gyűlölte Garait dölyfös és lenéző modora miatt, ki őt polgári születése miatt nem sokba vette, ez pedig ki nem állhatta őt leskelődő és cselszövő természete miatt és amiért oly nagy kegyben állott a királynénál.

- Igenis kegyelmeddel, még pedig a királyasszony érdekében, akinek mindketten hűséges és jótakaró alattvalói vagyunk, - viszonzá Garai komolyan. - Kegyelmed, nagyasszonyom, a királynénak úgyszólván egyedüli bizalmasa. Nem szolgálója, nem palotahölgye, hanem szíve szerinti barátnője, akivel minden titkát közli és csakis a kegyelmed hűségében bízik...

- És ez bántja kegyelmedet és másokat! - szakítá félbe Kottanerné gúnyosan.

Garai komoran nézett rá, mert az udvarhölgy mélycsengésű hangjából egy neme a diadalnak és elégtételnek érzett ki.

- Az bánt, hogy e nehéz időkben királyné unokahugom nem kipróbált híveinek és bölcs országnagyjainak a tanácsaira hajlik, hanem a kegyelmed szavaira hallgat - veté oda sértőn és dölyfösen.

Kottanerné sápadt arca kigyúlt és szemei ellenségesen villogtak.

- Igenis, mert tudja, hogy a hűségemben mindenkor bízhatik és hogy én nem riadok vissza semmitől, ha királynémnak kell szolgálni és cselekszem érte vakon, merészen még ott is, hol a bátor és vitéz férfiak haboznak, ha mindjárt életembe kerülne is! - kiáltá rajongó odaadással.

Garai hidegen bólintott.

- Igen, ezt tudjuk, épp ezért fordulunk nagyasszonyomhoz. És, ha kegyelmed valóban javát akarja a királynénak, akkor azt a tanácsot adja neki, hogy semmi körülmények között se távozzék Visegrádról és az országból.

E szavaknál merőn, fürkészőleg nézett az udvarhölgyre, de ennek arcán egyetlen vonás se mozdult:

- Mit sem tudok a királyasszony ebbéli szándékáról. A királyné nem akar távozni! Sőt, ha akarná, se tehetné, mert súlyos betegsége miatt nem bírná ki az útát most télvíz idején, - mondá nyugodtan.

- Megmondom az okát, miért? - folytatá a kapitány mogorván. - Súlyos, nehéz idöket élünk, nagyasszonyom! Az országban két párt áll szemben egymással. Az egyik a királyné pártja, ki születendő gyermeke javára mindenáron meg akarná tartani a koronát, a másik párt pedig férfit akar ültetni a trónra, - erőskarú, kormányozni tudó férfiut, ki meg tudja védelmezni az országot úgy a török, mint a belviszályok ellen. E férfiu Ulászló lengyel király volna, akit az urak férjül szántak unokahugom, a királyné részére, aki ebbe bele is egyezett és a kezét, valamint az ország koronáját felajánló küldöttség már eddig Lengyelország határa felé közeledik. - Gondolja meg már most, nagyasszonyom, mekkora zavar és felfordulás keletkeznék e hazában, ha a királyné itthagyná Visegrádot, vagy az országot...

Kottanerné fejét rázta, úgy, hogy a magas, csúcsos süvegére erősített hosszú fátyol lassú zizegéssel a földre omlott.

- Mi okból keletkeznék zavar és felfordulás az országban, ha a királyné távoznék Visegrádról? - kérdezte félvállról.

- Az okát kegyelmed is jól tudja. A királyné erősen hiszi, hogy fia fog születni s merész, elszánt és uralomravágyó természeténél fogva mindent el fog követni, hogy fiának biztosítsa a koronát. Ha Visegrádról távoznék, csakis az okból tenné, hogy kezét Ulászlótól megtagadva, ellene pártot üssön, minek eredménye pártviszály és polgárháború lenne, mely tűzbe-vérbe borítaná az egész országot.

Kottanerné összerezett, de, hogy azt elpalástolja, méltatlankodást színlelt:

- A királynénak kétszeresen fájni fog, hogy unokabátyja vádolja! - kiáltá megrovó hangon.

- Disztingváljon rendén a nagyasszony! - szólt Garai dölyfös, visszautasító hangon. - Én nem vádolom, csak a jövő konstellációt ponderálok. Szerető atyafia és hűséges alattvalója vagyok neki testtel-lélekkel, de a haza java mindenekeelőtt való! Mikor ezen munkálkodunk, akkor védjük az ő érdekeit is a legjobban! - Ezt mondja meg felséges unokahugomnak a nagyasszony! Engem, szangvinikus vérmérsékleténél fogva, nem hallgatna végig türelemmel, ellenben kegyelmedtől szívesen veszi a jótanácsokat minden formában. - Kottanernét bár sértette a várkapitány dölyfös hangja, sietett mentegetőleg közbeszólni:

- Mindennek jelenlegi beteges állapota az oka! Serpentárius orvosdoktor uramat, ki pedig legkegyelmebb hívei közé tartozik, ezelőtt két órával valóságos furiával kergette el színe elől s kevésbe mult, hogy hozzá nem vágta az elixires fiolákat.

Garai hidegen vállat vont:

- Rokonainak, a luxemburgiaknak az ingerlékeny vére folyik az ő ereiben is. Nagybátyja, Vencel császár, csizmáit szokta kamarásainak a fejéhez vagdalni.

Kottanerné úgy tett, mintha e célzást nem hallotta volna, hanem mereven felállott és földigérő fejfátyolát kezdte rendezgetni:

- Hogy pedig lássa bánus uram, miszerint a királyasszony mit sem akar eltitkolni kegyelmed előtt, az ő meghagyásából elmondom, hogy leveleiben Frigyes és Ulrik grófoktól híres-neves házi orvosuknak: Wolfius doktornak az ideküldését kéri, felséges anyjától, Borbála császárnétól pedig jelenlegi nehéz állapotára nézve kér hasznos tanácsokat - és e szavaknál feszesen meghajtva magát, büszkén kisuhogott a teremből.

Garai az ajtóig kísérte és sötétben nézett utána:

- Ez a ravasz, cselszövő kígyó a fejét töri valamiben, de Pelbárt deák majd kiszimatolja, - mormogá a bajusza alatt. Kottanerné pedig mialatt végigsuhogott az oszlopos folyosó csúcsos boltívei alatt, azt forgatta a fejében, hogy a királyné félelme mégis alaposnak bizonyult. Garai elárulta magát, hogy nem igazi híve a királyasszonynak, mert hogyha a királyné távozni akarna Visegrádról, hát ő és párthívei nem eresztenék, hanem ott tartanák születendő gyermekével együtt és hozzáerőltetnék Ulászlóhoz. Ezt mindenáron meg kell akadályozni és Erzsébet királynőnek mielőbb menekülnie kell Visegrádról. Szerencsére hogy erre már minden intézkedés meg van téve. S Garai és vastagfejű párthívei csak a sötétben tapogatóznak. Gyanakodnak, kémlelődnék ugyan, de nem tudnak semmit. Arra meg éppen elmosolyodott, midőn a levelekre gondolt. A bánus elhitte, hogy doktorokat és tanácsokat kér a királyné bennük! Azt ám, de milyen tanácsokat! Azoknak Garai uram és párthívei iszszák meg a levét!...

A királyné álma.

Másnap reggel, szent Achátius napján, a királyné nem jelent meg a reggeli szentmisén a várkápolnában, amit pedig nem szokott elmulasztani soha és midőn Garai a délelőtti derekán megjelent nála, nagyon szenvedő állapotban találta.

Egy nagy karosszékekben vánkossokkal körültámogatva ült, s feje és arca fehér kendőkbe volt bugyolálva, amelyeket Kottanerné folytonosan királynévízbe mártogatott, másik udvarhölgye: Ulrika sléziai hercegné pedig valami erősszagú szeszt szagoltatott vele egy hosszúnyakú üvegfiolából.

A királyné Kottanernén és páter Zenobiuson, a gyóntatóján kívül, mindenkit kiküldött a teremből, azután kezét csókra nyujtva, szenvedő, nyögdécselő hangon kezdett panaszkodni, hogy rosszulléte miatt a reggeli misét is el kellett mulasztania, pedig szeretett volna hálát adni a Mindenható Isten ő szent felségének azért a csudálatos és vigasztaló álomlátásért, amelyet virradat táján álmatlanságtól fáradt pilláira küldött.

Garai kíváncsian kérdezte, hogy miféle álomlátás volt az?

Erzsébet királyné nagyot sóhajtott.

- Úgy volt, mintha álmomban a Duna partján jártam volna és olyan rettenetes fájdalmakat éreztem a szívem alatt, hogy majd leroskadtam alatta. A partot terebélyes fűzfák árnyékolták s a víz kék és átlátszó volt, mint az ég és temérdek ezüsthátú halacska uszkált a hullámokban. Én azonban nem bírtam tovább menni, hanem a nagy fájdalmaktól aléldozva, borultam térdre a parton álló nagy keresztfa előtt és gyógyulásért, vigaszért esedeztem...

Ekkor szétnyílottak a bokrok és egy szelid tekintetű ősz ember jelent meg előttem barna darócizmájában, feje fölött fényes aureolával és kezeit áldólag terjeszté felém.

- Vigasztalódj, leányom, monda mennyei hangon, meg fogsz gyógyulni, mihelyt az egészség halát megtalálod és kezédbe veszed.

- Hol keressém én azt, atyám? - kérdeztem elfogódva.

- Hívasd magad elé a környék halásznépeiből az asszonyokat és egyiknek a varsájában meglelended az egészség halát.

- Miről ismerek rá e halra, óh atyám?

- Vedd balkezedbe egyiket a másik után és amelyiknek a pikkelye hajnalpirosra fog változni, az lesz az egészség hala. Azt aztán ereszd egy kád vízbe, fürödjél meg benne háromszor és meg fogsz gyógyulni, ha utána magányos cellában egy napot és egy éjszakát böjtölsz és imádkozol. - E szavaknál a mennyei jelenés eltűnt, én pedig felébredék a hajnali harangszóra, - végező fáradt, kimerült hangon.

- Valóban csudálatos és különös álom vala! De nem értem, miért választott éppen halat erre a célra az isteni gondviselés? - kérdezte Garai nem éppen valami áhítatos hangon.

Zenobius atya e profánus kérdésre megbotráncozva csóválta fejét, Kottanerné ellenben keskeny ajkát pittyesztgette:

- Ezt pedig könnyen kitalálhatná, bánus uram, ha kissé verzátusabb volna a szentírásban... Az első keresztények szimbóluma szintén a hal volt és a vak Tóbiás szemeit halepével gyógyította meg az Úr angyala. Különben ebbe a felsőbb kinyilatkoztatásba nekünk, gyarló embereknek, áhítatos szívvel belé kell nyugodnunk, úgy, ahogy az adatott és nem szabad véges emberi elménkkal annak oka és lényege után kutatni...

- Recte! Rectissime feleltél, leányom! - dicsérte Zenobius atya kenetteljes hanghordozással.

Kottanerné kihívó, csípős hangon mondott szavaira Garai elvörösödött mérgében és hevesen készült válaszolni, a királyné azonban megelőzte:

- Semmi viszály és disputa! - parancsolá érdesen. - E vígasztaló látományt azért mondám el kelmednek, kedvelt hívünknek és szeretett rokonunknak, hogy parancsot adjon ki arra nézve, hogy holnap reggeltől kezdve a környék halász-asszonyai akadály nélkül színünk elé a várba bebocsáttassanak.

- Úgy lészen, felséges királyné hugom! Ez esetben azonban legyen szabad a kapu és a folyosók őrségét megkettőztetni, hogy lárma, avagy tumultus ne keletkezzék, - felelé a várkapitány a királyné felé fordulva, ki bágyadtságot színelve, gyorsan a párnákra hajtá a fejét, nehogy megdöbbenését észrevegyék, Kottanerné ellenben beleegyezőleg intett:

- Helyes és előrelátó gondoskodás. Köszönjük kegyelmednek, várkapitány uram! Felséges asszonyunk szenvedő állapota a legnagyobb csendet és nyugalmat követeli.

- Igen! Igen! - sóhajtá a királyné is alig hallható hangon.

Garait, ki különben Kottanerné minden szavában ármányt és cselszövényt gyanított, ez a nem várt engedékenységgé annál inkább megnyugtatta, mert feltette magában, hogy Pelbárt diákkal kifürkészteti, mi rejlik e különös álom mögött? Mert, hogy valaminek rejtőzködni kell mögötte, azt egész bizonyosra vette, különben nem csinálnának belőle ilyen nagy teketóriát. El is határozta azért magában, hogy az őrségzaporítást a legszemesebb és legmegbízhatóbb embereiből válogatja ki és ő maga is résen fog állani...

Miután a királyné rosszullétről kezdett panaszkodni, jelentését nagyon rövidre fogva, érdes, kemény modorában elmondotta, hogy milyen zavart és felfordulást okozna, ha a királyné távozni akarna az országból és Visegrádról, azután pedig igaz, hazafiui hévtől áthatott hangon kérte, hogy legyen teljes bizalommal hozzá és többi híveihez, s ne hallgasson azokra, kik őt haszonleső tanácsaikkal jégre akarják vinni, az országot pedig a belviszályok és a polgárháború vészes küzdelmeibe dönteni.

Midőn bevégezte, Erzsébet keskeny, halvány kezét csókra nyújtotta neki.

- Megértettük szavaidból a helyzetet és ahhoz fogjuk magunkat alkalmazni. Köszönet a gondoskodásért, rokon. De még egyet! Nem érkezett újabb hír jövőendő férjem, Ulászló király udvarából? - kérdezte.

- Újabb nem... Felséged igaz hívei és az egész ország által hön óhajtott választ Thallóczi Máté és Marczali Imre főurak fogják meghozni a tanácskozások végével.

- Érdemeik szerint fogjuk jutalmazni őket, - felelé a királyné, azután kegyesen elbocsátva, még egyszer megparancsolta, hogy a halas-asszonyok dolgában haladéktalanul intézkedjék, ami meg is történt, mert Kottanerné az íves ablakokból lenézve, látta, hogy nemsokára rá lovas hírnökök száguldoznak szerteszét a Duna mindkét partján fekvő halásztanyák irányában, estefelé pedig öreg dajkája, a félig horvát, félig rác származású Kriszta, azt a hírt hozta neki, hogy a várkapitány majd a várnagyot, majd pedig Pelbárt diákot hívatta magához és hogy a diák mindig a belső cselédlányok körül legyeskedik s azt iparkodik megtudni, hogy nem-e készül valaki utazásra és hová? Valamint hová küldettek azok a bizonyos utiládák és mi volt bennük?

Kottanerné összehúzta a szemöldökét és a királynéhez sietve, elmondta a hallottakat:

- Felséged most már maga meggyőződhetett, hogy Garai uramban nem bízhatunk. Szavaiból és magatartásából az a rejtett fenyegetés érzik ki, hogy felségedet a várból nem engedi távozni... azért menekülni, szabadulni kell mielőbb és mindenáron, - ságá halkan.

- Istenem, mindezt jól tudom... Meneküljünk hát mielőbb ebből az átkozott fészekből!...

- Csitt lassan! A falaknak is fülei vannak! A menekülésre minden elő van már készítve. Podgyászaink már Komáromban vannak, a befogott szánkók rejtekhelyükön várnak reánk... Csak hadd vigyázzon, csak hadd örködjék Garai uram. Túljárunk mi az ő és várnagyának az eszén, Pelbárt diákkal együtt. Észre sem fogják venni, midőn a halas-asszonyok ki-bejáró csoportja között mi is kisuhanunk a várból. Csak felségednek legyen elég ereje és bátorsága, hogy a szánkókig eljuthassunk.

- Engem ne félts, hűséges jó Helenám! Hogy születendő fiamnak a koronát biztosítsam, mindenre képes vagyok, - felelte kezét nyújtva, amelyet Kottanerné térdenállva, rajongó hódolattal csókol meg. - Komáromban már várni fog ránk Cillei Ulrik bátyám is, akivel ott majd tanácskozni fogunk, hogyan szerezzük meg Visegrád várából magát a szent koronát is...

A királyné ságva, mintegy lehelletkép ejtette ki e szentségtörő, nehéz szavakat, mintha maga is visszaretent volna tőlük, sőt Kottanerné márványfehér arca is egy fokkal halványabb lett a megdöbbenéstől.

- Akié a korona, az a valódi, felkent királya az országnak. Ulászló király jöhet a hadaival, majd ajtót mutatunk neki! Az ország nagyobb része felkent királya mellé fog állani! - folytatá a királyné felhevült arccal.

E percben lassú kopogtatás hallatszott a címeres faragású, nehéz tölgyfaajtón és Kriszta, a vén dajka dugta be ráncos arcát:

- A diákuram már ott iszik Ágnes és a Lidi szobájában, hogy meg ne lássák!

Kottanerné helyeslőleg bólintott.

- Mindennap le kell itatni, értettétek, hogy ne maradjon ideje a kémkedésre, - azzal visszatérve a királynéhez, halk hangon folytatá:

- Ettől már megszabadultunk. Az álruhákat a halaskosarakban és varsákban fogják becsempészni és, ha az Ur kegyelme segít, mához öt napra Komáromban leszünk.

- Csak észre ne vegyék szökésünket és üldözőbe ne vegyenek bennünket! - aggodalmaskodott a királyné.

Az udvarhölgy biztatólag mosolygott:

- Nem veszik észre! Mert midőn híre megy a várban, hogy felséged az egészség halát megtalálta, Garai uram nem fogja felségedet az nap keresni, mert tudja, hogy a jelenés szerint, egy nap és egy éjjel szobájába zárkózva kell böjtölni és imádkoznia.

A királyné elmosolyodott:

- Ezt jól kigondoltad, Helena! Bocsássák meg nekünk az égiek ezt a hazugságot! Komáromban húsz Miatyánkot fogok imádkozni érte!

Másnap reggelre kelve Garai az öreg várnagygyal együtt maga vizsgálta sorra a megkettőztetett őrséget és úgy rendelkezett, hogy a hársfa-udvaron keresztül bocsássák be a halas-asszonyokat a palotába, kik a vett parancsra, tömegesen hozták hajnalban fogott halaikat fel a várba.

A téli hideg miatt bebugyolált asszony- és leánycsoport között egy pár hét-nyolc évesnek látszó lányka is nyögött a nehéz fűzfakosár terhe alatt, kik mindnyájan félve, reménykedve nézegették ezüstpikkelyű potykáikat és keszegjeiket, mert nagy jutalom volt annak ígérve, akinek a kosarában az egészség hala megtaláltatik.

Azonban egyik nap múlt a másik után, de ez a csudálatos hal nem akart előkerülni. A királyné még betegbb lőn és egészen kétségbe volt esve, mert hűséges Helenája is olyan veszedelmes nyavalyába esett, hogy dajkáján és az orvoson kívül egy léleknek sem volt szabad ágyához közeledni.

Végre az ötödik nap reggelén futótűzként terjedt el az egész várban annak a híre, hogy az egészség hala megtaláltatott. A csatlósok, kapuőrök és katonák egymás hegyén-hátán tolongva, állták körül azt a szerencsés halas-asszonyt és nem törődtek a többivel, kik csalódottan és irigykedve távoztak a várból.

Ezt a csodás hírt Pelbárt diák melegében megvitte a várkapitánynak, de jobb lett volna szegény fejének nem mutatni magát, mert Garai rettenetesen összeszidta, tömlöccel és elcsapatással fenyegette hanyagsága és iszákossága miatt.

Pelbárt leforrázottan sompolygott kifelé, de mivel a reggeli fűszerszámos meleg bortól még most is jócskán felhődzött a fejében, a kapunál már vígan fütyörészni kezdett.

Egyszerre azonban a füttyszó torkába rekedt bámulatában és mindakét öklével megdörzsölte a szemeit, hogy nem álmodik-e, mert a kapun kifelé menő egyik halas-asszony a királynéhoz, másik meg a Kottanernéhoz annyira hasonlított, mint egyik tojás a másikhoz. Az a kis hat-hét évesnek látszó lányka pedig, kit az egyik kezénél fogva vezetett, tökéletes hasonmása vala a kis Erzsébet királykisasszonynak.

- Milyen furcsákat lát az emberfia, ha kissé mélyebben néz a kanta fenekére!? - dünnyögte magában.

És amint sóbálványként ott állott, azon tanakodva magában, jól látott-e, vagy csak szemkáprázat volt az egész, valaki hátulról olyant ütött a vállára, hogy majd megrogytak az inai bele.

- Téged kajtatunk már egy félórája, ördögös garabonciás diák, te. Jer, kész a halászlé! - kiáltá borízú hangon földije: Parthos Ferke, a lovascsatlósok tizedese. - Van hozzá borunk is a javából.

E biztatásra Pelbárt diáknak összefolyt a nyála és szélnek eresztve töprengéseit, vígan követte cimboráját a lakozásra, másnap azonban, midőn híre futamodott a királyné, Erzsébet királykisasszony és Kottanerné eltűnésének, akkor tudta meg, hogy mégis jól látott, de nem mert róla szólni egy teremtet léleknek sem, mert a várkapitány a palota- és a kapuőrseget haragjának első furiájában megtizedeléssel fenyegette...

A koronaorzás.

Garai Lászlón, haragja csillapultával, mély és fájdalmas keserűség vett erőt. Mint hűséges hívét, bántotta a királyné bizalmatlansága, mint hazafi elborzadt azoktól a súlyos következményektől, amelyek e meggondolatlan cselekedettől az országra háramolnak.

Éjjel-nappal azon gondolkozott, miként háríthatná el ezeket? Hosszú töprengés után levelet írt a királynénak, melyben hűségéről és odaadásáról biztosítva, esdve kéri, hogy kerüljön minden elhamarkodott lépést, mely pártoskodásba dönthetné az országot és mint hűséges jobbágya, mint szerető és javát akaró atyafia, ajánlja, hogy válassza férjül Ulászló királyt és várja be jó reménységgel a követség visszatértét.

Noé nem várta nehezebben vissza olajágat hozó galambját, mint ő várta levélvivőjének a visszatértét. Ha a királyné a levélben foglaltakat megszívleli, úgy még jóra fordulhatnak az ország dolgai.

Éppen erről tanakodott néhány bizalmasabb párthívével, midőn a várt küldönc helyett a lengyel követség két tagja: Thallóczi Máté és Marczali Imre érkeztek meg Ulászló király jeggyűrűjével.

Garai ennek öröme fényes lakomát rendezett az alabástromteremben, melynek ablakain, üveg helyett, remekbe festett hártabörök eresztették át a világosságot.

Mindenki víg volt és a legjobbat reménylette, de éjfél tájban, midőn a hegedősök és timbórák éppen a legvígabb nótákat húzták, akkor érkezett vissza küldöttje Komáromból, még pedig olyan rossz hírekkel, amelyek nagyon elsavanyították a vígadozók jókedvét.

A királyné ugyanis másfélheti veszteglés után azzal az üzenettel eresztette vissza a levélvivőt, hogy levelére érdemleges választ nem ad. Sokat emlegetett jobbági hűségét és atyafiságos érzületeit pedig, ha azt akarja, hogy bízzék bennük, az eddigieknél meggyőzőbb példákkal statuálja iránta.

Garai döllyfét vérig sértette volna ez az üzenet, de mivel sejtette, hogy ez a fulánkcsípés Kottanernétől ered, hát egyszerűen csak vállat vont reá, de midőn hírhozójától a további kérdezősködés folyamán megtudta, hogy a királyné komáromi piciny udvara napról-napra szaporodik és Cillei Frigyes és Ulrik grófok után a három Ujlaki: Miklós, László és Imre, Laczkfi Jakab, Csáky Miklós, valamint Rozgonyi János és többen odaérkeztek, eltolta maga elől chrysoprázoktól szikrázó, nehéz serlegét és zordonul elkiáltotta magát:

- Vége a vigalomnak, urak, ha csak a haza torán nem akartok vigadni! - E szavaknál felállott és intésére mindnyájan átvonultak a déli szárnyon fekvő tanácskozóterembe.

- A legnagyobb baj az, - kezdé komoran összeráncolt homlokkal - hogy a királyné nagybátyjának, Cillei Frigyesnek és fiának, Ulriknak fondorkodó tanácsaira hallgat. Mindnyájan tudjuk, mit akarnak! A királynét rá akarják bírni, hogy születendő fia számára szerezze meg az ország koronáját, hogy a király kiskorúsága és a királyné gyámkodása alatt tulajdonkép ők uralkodhassanak. Ez a plán pártoskodásba és vérontásba sodorja hazánkat. Ezt meg kell

akadályoznunk mindenáron! A királyné, csakhogy a trónt születendő fiának biztosítsa, uralomravágyó természeténél fogva ugyan minden merész, elszánt tette és minden alávalóságra képes, de Ulászló király üzenetére bizonyára előveendi a jobbik esztét, mert amilyen tettekész, épp olyan okos is, azért tehát a Mindenható bölcs végzése éppen a legjobb időben küldött haza benneteket és hajnalban indulnotok kell Komáromba a királyné udvarába.

E szavaknál Thallóczi és Marczali felé fordult és biztatólag hozzátev:

- El vagytok ugyan a hosszú úttól csigázva, édes feleim, de vigasztaljon benneteket az, hogy a királyné nekem személyesen megígérte, hogy érdemeitek szerint fog benneteket megjutalmazni.

A két főúr, alig hogy szürkülni kezdett az ég alja, egy osztag csatlós kíséretében útnak is indult. A csatlósok közül azonban a harmadik nap csak egy tért vissza, mert a többi udvari szolgálattételre ott tartották és ez az egy azt a hírt hozta, hogy a királyné Thallóczi és Marczali főuramékat a legnagyobb haraggal és szemrehányásokkal fogadta, azután pedig fogságra vettette őket, amiért Ulászló megválasztásába beleegyeztek...

- A királyné szerint ez hát érdemeiknek és fáradságaiknak a jutalma! - kiáltá kitörő keserűséggel. - A Cilleiek kezét látom ez erőszakosságban... Az igaz hazafiakat, a trón önzetlen tanácsadóit akarják ezzel a királynétól elidegeníteni, hogy övék maradjon minden befolyás és hatalom. De tévedtek az álnok cselszövők! Én híve vagyok és az is maradok minden körülmények közt Erzsébet királynénak és születendő fiának...

A főurak egy része néma megdöbbenéssel, más része ellenben haragos méltatlankodással fogadta e kitörést és azt határozták, hogy jószágaikra vonulva, bevárják Ulászló király megérkezését és akkor újra megkísérlik rábeszélni a királynét, hogy menjen nőül Ulászlóhoz.

- Én pedig a jövő héten bölényvadászatra megyek a Kendiekhez, - szólt Garai és főúri vendégeinek távoztával tüstént parancsot adott, hogy készítsék elő a nagy úti társzekereket, sátrakat, minden hozzávaló útikésztséggel egyetemben.

Az előkészületek befejeztével a vár őrizetét kipróbált hűségű és tapasztalt várnagyára: az öreg Osztabágyi Matkóra és Csontor Gergely várispánra bízva, Kordula napján seregszámba menő fényes kíséretével bölényvadászatra indult az erdélyországi rengetegekbe, hogy mint várnagyának mondá: »forrongó vérét és haragos indulatait az elejtendő vadak vérében lehűtse«.

A királyné komáromi udvarában ezalatt az idő alatt szintén nem valami rózsás hangulat uralkodott.

Erzsébet türelmetlenkedett és kétségbe volt esve, mert mennél többet tanácskoztak azon, hogy mi módon szerezhetnék meg Visegrád várából a szent koronát, annál nehezebbnek és kivihetlenebbnek látszott ez a merénylet.

Az udvarbeliek közül senkit se mertek e nehéz titokba avatni; idegen ember nem férközhetik a várba... Csakis olyan egyént lehetne megbízni, kinek jelenléte nem ébreszt gyanút és ismerős a vár viszonyaival és helyiségeivel.

Végre midőn már egészen kifáradtak a tanakodásban és a királyné, tehetetlensége feletti haragjában, könyekre fakadva, hevesen fel-alá lépdelt a teremben, Cillei Ulrik egyszerre csak Kottanerné felé fordult és szúrós tekintetű szemeit ennek arcára szegezte.

- Én találtam valakit! Csakis az lehet és senki más! - szólt, minden szavát erősen megnyomva.

- Ki az? - kiáltá a két hölgy hevesen.

- Kegyelmed az saját maga, Kottanerné nagyasszonyom!

Kottanerné megrázkódott, de még mielőtt megszólalhatott volna, a királyné odalépett és megragadta a kezét.

- Igen, igen, te, Helenám, te és senki más! Ezt a gondolatot az Ég sugallta nekünk! Nincs senkim, akiben bízhatnék, egyedül csak te! Nincs senki, aki jobban ismerné a viszonyokat és körülményeket náladnál. Te nem költesz gyanút, hanem szabadon járhatsz-kelhetsz a várban.

- Helena, fiam trónja és jövője forog kockán, - suttogá hevesen, de látva, hogy udvarhölgye mégis vonakodik, annyi kéréssel és oly heves szemrehányásokkal rohanta meg, hogy végre is beleegyezőleg hajta le fejét.

- Tehát megteszed? - Óh, Helena! - sikoltá örömmel a királyné.

- Mindjárt! Mindjárt! - Csak előbb Istenemtől kérek tanácsot, - szólott eltikkadt hangon, aztán a kápolnává alakított szomszéd terem felé indulva, leborult az oltár elé terített vörös bársonyszőnyegre és halkán imádkozni kezdett.

Nehezen ment az imádság és még nehezebben az elhatározás, mert tudta és ismerte, milyen szörnyű és veszedelmes merénnyre vállalkozik, de végre is azzal a gondolattal erősítette meg szívét; »hogya nem cselekszi meg, abból nagy baj háramlik az országra és a királyi családra, amelyeknek ő leszen okozója Isten és ember előtt.«¹

Csak egy férfit kellett tehát még keresni, aki kísérője és segítője lenne a vakmerő vállalkozásban ott, hol az ő asszonyi ereje nem lenne elégséges.

A királyné Bálint nevű csatlósát ajánlotta, de Kottanerné nem bízott benne, hanem egy udvari futárral, odarendelte dajkájának: Krisztának Ozdán nevű horvát származású unokáját, akiről tudta, hogy erős, mint Sámson, bátor, mint az oroszlán és hűséges, mint egy jó kutya és érette tűzbe-vízbe menne, ha kívánja.

Amint a herculesi termetű Ozdán megérkezett, Kottanerné maga vezette be a királyné titkos szobájába, ki nagykegyesen csókra nyujtotta neki kezét, Cillei pedig barátságosan kezét szorította vele.

E kitüntető fogadtatás ezt az egyszerű embert annyira levette a lábáról, hogy fogadást tett magában, miszerint a királyné parancsára a poklokkal is szembeszálland, midőn azonban aranyhegyeket ígérve neki, megmondták, mit kívánnak tőle, a bátor és sámsoni erejű férfiú úgy megrettent, hogy percekig némán és megdermedve ült helyén.

- A koronát... a szent koronát... nem... nem... - ennyit tudott végre halálsápadtan kinyögni, azután felugrott és kirohanva a szobából, az istállóban lovára vetette magát és szélvészént kivágatott az udvarból.

E váratlan jelenetre mind a hárman meghökkenve bámultak egymásra és még fel se ocsudtak meglepetésükből, midőn az apródok hírül hozták, hogy a szerencsétlen nem messze felbukott a lovával és halálosan össze-vissza törte magát.

Kottanerné e hírré összerázkódott és kezét összekulcsolva, felkiáltott:

- Bizonyára Isten rendelése ez!... - aztán kisietve, parancsot adott, hogy a félhalottat hozzák az udvarba és ha magához tér és gyóntatót kívánna, Zenobius atyát vezessék hozzá.

Midőn a szobába visszatért, a királynét az asztalra borulva, sírva találta, Cillei pedig összefont karokkal komoran és csüggetegen bámult maga elé:

- Ne búsuljon, felséged, - szólt erélyes, biztató hangon. - A Magasságbéli akarta ezt így, hogy rágondoljak arra a férfiura, ki valójában hathatós segítőtársam leend a nehéz munkában.

---

¹ Kottanerné saját szavai.

A királyné vörösre sírt szemeiben új reménysugár gyúlt ki.

- Ki az? Mondjad! Óh, Helena, te vagy a mi megsegítő őrangyalunk!...

- A nevét nem mondom! Nomen et Omen! Ave harangozás után Kassára fogok indulni és a jövő hét derekán vele együtt megérkezünk.²

Ebben a pillanatban Szentgyörgyi gróf, Péternek a fia, a királyné legkedveltebb apródja lépett a terembe és féltérdét meghajtva, egy ezüstveretes illatszeres ládikát nyújtott át neki, amelyet udvarhölgye: Ulrika sléziai hercegasszony küldött Visegrádról.

A ládika velencei kristályüvegcséi közé egy levélke volt dugva, melyben értesíti, hogy Garai László várkapitány hetekig, talán hónapokig tartó vadászatra indult Erdélyországba és a vár parancsnokságát az öreg és köszvényes várnagyra bízta.

- Isten segít bennünket, jó Helenám! - ujjongott fel örömittasan. - Menj, menj és térj vissza mielőbb.

Az udvarhölgy nem is késlekedett soká, mert midőn a vörös bagariabőrrel bevont és széles szíjhevedereken himbálódzó nehéz útiszekér a kísérő fegyveresekkel előállott, már akkor feketeszínű útiruhájában, sűrűn lefátyolozva lépkedett alá a lépcsőkön, két leánycselédje kíséretében.

- Isten vezéreljen szerencsésen! - kiáltott le az ablakból a királyné, kezével még egyszer búcsút intve neki, midőn a nehéz bőrfüggönyöket lekapcsolták utána.

Ez a kívánság ugyancsak jó útravalónak vált be, mert kicsi híjján mult, hogy kíséretestől együtt a rabló hajdemákok kezébe nem került, kik akkoriban számos főből álló csapatokban retgették a felvidéket.

Kottanerné ezt is Isten különös kegyelmének tulajdonította, valamint nagyon biztató jelnek vette azt is, hogy visszafelé való útjában kocsijukat egy fehér holló kísérte vidám káromással. Egyik fegyverese számszerűjével célba vette ugyan ezt a ritka madarat, de ő és kísérője nem engedték elejteni, mert az szerencsétlenséget hozott volna rájuk.

Késő éjszaka, a legzegernyésebb időben érkeztek vissza Komáromba, hol a királyné egymagában virrasztva, várt rájuk, miután Ulrik grófnak haza kellett utaznia Styriába.

Kottanerné vasgyúró termetű utitársát, hogy az udvari környezet és a cselédség előtt ittléte gyanút ne keltsen, maga vezette át a kastély mellékszárnyába, hogy másnap, mint a Borbála királyné által küldött orvos-doktort és csillagvizsgálót Erzsébet elé vezethesse.

Ez a csel jól sikerült! A borotvált képű, idegen orvos-doktorra senki sem gyanakodott, hogy ki-bejár a királyasszony és udvarhölgye szobáiban és azt is természetesnek találta mindenki, midőn híre futamodott annak, hogy Kottanerné az orvossal együtt újra útra készül, mert a királyné egy hírvivőt indított előre Visegrád várába, hogy udvari hölgyei készülődjenek, mert Kottanerné értük fog menni, hogy komáromi udvarába kísérje őket.

---

² Kottanerné saját szavai. A bécsi császári és királyi könyvtárban 1920. lajstromszám alatt egy a XV. századból származó kéziratot őriznek, melyben ez az erélyes és férfimerészségű asszony leírja a koronarablás részleteit. Az egész naplószerű kéziratot mély vallásos rajongás rezgi át, amelyből kitűnik, hogy Kottanerné a korona elrablását mindenekfelett Istennek tetsző üdvös cselekedetnek tekintette. Különösen ezért, de Erzsébet királynő iránt érzett rajongó szeretetből is vállalkozott a férfiakat visszaretentő merényre. Segítőtársát, ki, fájdalom, minden valószínűség szerint magyar ember volt, nem nevezi meg. Neve akarattal van olvashatatlaná téve a naplóban. A hagyományok és egyes, abból a korból maradó, fájdalom, nem igen hiteles feljegyzések szerint ez az ember egy kassai gazdag és nemes származású ötvösmesternek pénzért és jutalomért mindenre rávehető öcsce volt, ki jóideig idegen fejedelmek zsoldjában katonáskodott.

Az útrakészülődés Kottanerné szobájában történt, ki ablakfüggönyeit leeresztve, még az ajtók kulcslyukait is betömte, hogy senki meg ne lássa, miszerint az orvos-doktor uram egy széles-pengéjű tört, különféle kulcsokat és lakatokat rejt bő feketebársony ruhája alá, hosszúszerű nemezsarúinak mindegyikébe pedig egy-egy acélreszelőt dugdos, valamint ő maga is a külső ajtókhoz való többféle kulcsot rejtett oldalán függő himzett tarsolyába, miután a királyné még Visegrádon léte alatt a koronát őrző teremhez való külső ajtókra lezáró láncot, ezekre pedig lakatokat vetett, hogy tudta nélkül a koronához ne férhessenek.

Midőn ezzel készen voltak, a királynéhez ment búcsúzni, akitől elkérte titkos pecsétnyomó-gyűrűjét, amelyet a keblén viselt kis selyemzacskóba rejtett, amelyben fiainak egy-egy haj-fürtjét őrizte.

Erzsébet sápadt és nyugtalan volt s a szívdobogástól alig tudott beszélni:

- Eridj! Eridj! Isten segítsen! Isten óvjon! - Ennyit tudott csak mondani s ezzel hevesen megölelte, az ajtó felé tolta, ő maga pedig sírva borult a kerevet váncosára... midőn azonban az elinduló kocsi dühörgését meghallotta, oly hevesen rántotta fel az egyik ablakszárnyat, hogy homlokát erősen megsebezte vele és vértől elöntött arczczal integetett neki búcsut földig érő homlokfátyolával.

Midőn Visegrádra megérkeztek, a várnagy és az egész cselédség nem győzött eléggé csudálkozni azon, hogy a királyasszony Kottanernét, kit egy percre se tudott nélkülözni, most ilyen csekély komisszióval útnak eresztette.

Még javában firtatták, találgatták az okát, amidőn híre futott, hogy a nagyasszony egy drága violaszínű selyem oltárterítőt hozott ajándéknak a várkapolna számára, melynek a sarkaiba a királyné saját kezeivel hímezte bele a négy evangelista alakját. Tulajdonképp a királyné egy ájtatos fogadalmát jött leróni és mivel az saját személyében nem léphet a várba, ő fog helyette az egész éjszakán át Szent Erzsébet, nyughelye előtt a várkapolnában imádkozni.

Kottanerné megérkezésének legjobban örültek az udvarhölgyek, hogy végre-valahára kimene-külhetnek ezek közül a komor, unalmas várfalak közül a királyné vígalmat és ünnepeket ígérő komáromi udvarába.

Ahányan csak voltak, mind a csomagoláshoz és készülődéshez láttak, amiből olyan láрма, szaladgálás és kopácsolás kerekedett, hogy az öreg, köszvénygyötörte várnagy majd kiugrott mérgében a bőréből.

Ugyanis az öreg medvebőrrel leterített nyoszolyáját minden éjjel az elé az ajtó elé szokta tétetni, amely ajtó abba a teremféle helyiségbe vezetett, amelynek egyik boltozatos fülkéjében a szent koronát rejtő láda volt elzárva.

Itt aludt ő minden éjjel és úgy őrizte ezt az ajtót, mint a mesebeli hétfejű sárkány a bűvös kincset, most azonban nem pihent itt, mert a lóto-futó asszonynépségek szobái is erre nyílnak s ezek lármás viháncolásától a szemeit se tudta lehunyni, meg azután nem tartotta ildomosnak, hogy szemükláttára lefeküdjék és podagra gyötörte tagjait elöttük pólyázzgassa. Különben is rossz éjszakára számított, mert az idő szelesre változván, minden tagja máris úgy sajgott, mintha tüzes vassal sütögetnék s alig várta, hogy lefekhessék, lefekvés előtt azonban még egyszer körülnézett mindent és a koronaterem ajtaján a királyné által ráfüggesztett lakatot körütekerte egy patyolatkendővel és ennek végeit gyűrűjével lepecsételte.

Ennek láttára Kottanerné megkönnyebbülten sóhajtott fel s nehéz tehertől érezte megszabadulni a szívét. Ezt a mogorva, de kötelességű és becsületes öreget megvesztegetni semmiféle kincscsel, vagy ígérettel nem lehetett. Sőt jól tudta, hogy ezt még csak megkísérelni is hasz-talan és veszedelmes lenne. Hozott ugyan magával erős és biztos hatású altatót, mely pele-

vérrel kevert ópiumból állott,³ s ezt akarták neki valahogyan éjjeli italába beadni, - de jobb, hogy így történt és ebben is az Ég segítő kezét látta.

Midőn a várnagy hasgatódzó combjait dörzsölgetve, mérges dűnnyögés között eltávozott, intett kísérőjének, az orvos-doktornak, ki erre vele együtt belépett a hölgyek szobájába s nekik csomagolni segített, miközben vidám történetkével mulattatta őket.

A kályha előtt egy rakás fahasáb hevert és nagyügyesen ezek alá rejtette a reszelőket, hanem a szolgák, akik befűteni jöttek, míg ők vacsoráltak, megtalálták és suttogni, találgatni kezdték az okát e különös szerszámoknak.

Kottanerné, ki a kulcsárnéval egy kupa fűszeres bort küldött a várnagynak, amelybe, minden eshetőségre számítva, néhány cseppet vegyített az altatóból, épp ekkor lépett be s nem veszítve el lélekjelenlétét, bekialtott a szomszéd terembe:

- Orvos-doktor uram, famulusa a csontreszelő instrumentumokat a fűteni való fa közé keverte.

Az egyszerű, tudatlan embereket ez az ügyes magyarázat teljesen kielégítette s bambán elvigyorogták magukat, midőn az orvos-doktor uram nagy sebbel-lobbal felkapkodva a reszelőket, hamarosan egy rókabőrös lábzsákba rejtette.

- Nagyon megijedtem, hogy elárultatunk! - mondotta Kottanernénak s ezt el is lehetett hinni neki, mert még akkor is sápadt volt és hangja észrevehetőleg remegett az izgalomtól. - Most pedig, nagyasszonyom, szerezzon gyertyákat és az udvari hölgyeket küldje aludni!

Kottanerné erre Borka asszonyhoz, a kulcsárnéhoz nyitott be, ki az ajtónyílásra majd elejtette a szájához emelt boroskantát, amelynek titokban gyakorta a fenekére szokott nézegetni.

- Sohse dugdossa előlem, Borka néni, inkább én küldök mindjárt kendnek egy itatra valót a magunkéból, - mondá nyájasan a zavarában ötölve-hatolva, ide-oda tipegő vénasszonynak. - Addig készítsen ki számunkra néhány szál gyertyát, mert egész éjjel imádkozni akarok a kápolnában felséges asszonyunk jóvoltáért.

Ebbe a borba szintén néhány cseppet csurrantott az altatóból, mert Borka asszony nagyon veszedelmes közelségben, a szomszéd benyílóban hált és midőn az udvarhölgyek a hosszas terefere után végre elaludtak, fejét kezére hajtva, merőn bámult a már majdnem csonkig égett viaszgyertya sercegő lángjába.

A várban már minden elcsendesedett, csak a szél jajgatott, huhogott baljóslatú sívítással a kéményekben és a hosszú visszhangos folyosókon és időnként a faliörök vontatott jelkiáltása hallatszott be hozzá.

Egyszerre halk kopogás riasztotta fel nehéz gondolataiból és a kápolnán keresztül az orvos-doktor uram lépett be hozzá, a famulusának nevezett szolgája kíséretében.

Kottanerné erre bezárta a már előre jól beolajozott ajtókat és németül néhány suttogó szót váltva vele, a faliszekrényből egy feszületet vett elő.

- Ember, - mondá halkított parancsoló hangon a megrettenő szolgának, - esküdj meg a Megváltó szenvedéseire és tenleked üdvösségére, hogy amiket ez éjen látsz és hallasz, egész életeden át titokban tartod.

- Esküdni fog, hogy a titok benne rothad el... különben... - dörmögé az orvos-doktor mély hangon és feketebársony zubbonya alatt fenyegetőleg megcsillant a tör széles vasa.

---

³ Azt hitték ugyanis, hogyha az ópiumot a mély téli álmat alvó pelének a vérével keverik, ennek altatóhatása még jobban növekedik.

Az eskü megtörténte után Kottanerné a félretett gyertyákért ment, mert a vertvas gyertya-tartóban égő darabka már a végét járta, de csakhamar ijedt arccal suhogott vissza, mert a gyertyákat nem találta ott, ahová rejtette.

Mit tegyenek már most? Gyertya nélkül nem mozdulhatnak egy lépést sem és dugába dől minden előkészületük.

Egy ideig annyira meg voltak rettenve, hogy azt sem tudták, mihez kezdjenek, míg végre Kottanernénak jutott az a mentő gondolat eszébe, hogy felkölti Borka asszonyt és új gyertyákat kér, miután az előbbiek elvesztek és neki még sok imádkozni valója vagy.

Ezt azonban könnyebb volt gondolni, mint megtenni. A borba kevert altató olyan jól megtette a hatását, hogy félóráig kellett Borka asszonyt rázni, cibálni és öklözni, amíg megmozdult és akkor is csak úgy tért valamennyire magához, midőn pár kupa hideg vízzel nyakon öntötték.

Végre nagynehezen feltápáskodott és tipegve botorkált a nagy faliszekrény felé, de ahelyett, hogy felnyitotta volna, nekitámaszkodott és fejét karjaira hajtva, újra horkolni kezdett.

Kottanernét a méreg és türelmetlenség emésztette. Erős karjaival az ágyhoz vonszolva a kulcsárnét, a szekrényben megtalálta a keresett gyertyákat és a lakatokkal, kulcsokkal és a királyné kis pecsétnyomó-gyűrűjével együtt átadta cinkostársának, aki ekkor a nélkül, hogy a várnagy pecsétjét megsértette volna, ügyesen lecsavarta a külső ajtó lakatjáról a rátekert patyolatkendőt és álkulcsaival a zárat és lakatokat felnyitva, szolgájával együtt belépett a koronát rejtő fülkeboltozat előtermébe, Kottanerné ellenben a kápolna ajtajában őrt állva, szívdobogva figyelt és hallgatódzott.

Az oltár előtt égő öröklámpa csak gyenge félhomályt terjesztett és valahányat mozdult, hosszú árnyéka fekete fantomként imbolygott a padlat kockakövein és fel-feltörő fohászkodásai suttogásként hallatszottak a kápolna visszhangos csendjében.

A két férfi hosszasan dolgozott odabenn. A kopácsolás, feszegetés és a reszelés zaja erősen kihallatszott.

Remegő szívvel, el-elakadó lélekzettel figyelt... Ha az örök meghallják, veszve vannak! Őket irgalmatlanul felkoncolják, a királyné ügye pedig örökre veszve van! Fejtakaró fátyolát félrehúzza, fülelt, hallgatózott kifelé, de semmi se mozdult...

- A Mindenható Isten bedugta füleiket, nem hallják a zajt!⁴ - suttogá, azután térdre borult és buzgó imában könyörgött Istennek és a Boldogságos Szűznek, hogy segítsék őt és társait munkájukban.

Az erőslelkű nőt imája közben azonban kételyek és aggodalmak lepték meg. Úgy tetszett neki, mintha a szentek merev köszobrai haragosan néznének le reá, a felfeszített Üdvözítő pedig mintha rosszalólag fordítaná félre tövisszorosú fejét.

A dinasztikus hűség parancsoló követelése, imádott királyasszonya iránti rajongó szeretete erős csatát vívtak nyugtalankodó lelkiismeretével. Vajjon nem bűnös rablás-e az, amit most cselekesznek?

»Óh, Uram, én szerelmetes Istenem!« fohászkodott égő könyvek között, »te tudod, hogy jobban aggódom lelkem üdvösségéért, mint életem miatt, de, ha bűn az, mit cselekszem, és ha kárhozatra jutok érte, vagy, ha szerencsétlenség háramlanék tettemből az országra és népre, úgy haljak meg itt mindjárt és te irgalmazz bűnös lelkemnek!«⁵

---

⁴ Saját szavai.

⁵ Saját szavai.

Amint így az oltár hideg kövére borulva, imádkozott, egyszerre az iszony és rémület éles sikoltásával ugrott fel térdeiről... mert... egy óriássá nőtt fekete szárnyas árnyék kóválygott körülötte, az örök lámpa pedig nyugtalan lobogással hányta-vetette a lángját mindenfelé.

Riadtan tekintett felfelé... de csak egy nagy szárnyasegeret látott a feje fölött kóvályogni zajtalan repüléssel.

Gyorsan keresztet vetett magára. Gonosz szellem, megrontó varázslat nem tévedhet e szent helyre, - gondolá megkönnyebbülten, midőn olyanforma zajos csattogás és csörömpölés hallatszott az ajtó előtt, melyen bűntársait bebocsátotta, mintha páncélos csapatok közelednének.

Kezeit vadul dobogó szívére nyomva, társaihoz akart sietni, hogy hagyják félbe a munkát, de elébb mégis az ajtóhoz surrant, hogy hallgatózzék. Fülét a kulcslyukhoz nyomva, figyelt, de nem hallott semmit... A folyosón síri csend honolt s az elébb hallott zaj teljesen elcsendesedett.

A XV. századnak ez az erőslélkü és felvilágosodott asszonya erősen hitt a kísértetekben és babonákban... és ezt a zörejt is ebből eredőnek vélve, újra imádkozni kezdett, miközben a Boldogságos Szűznek azt a fogadalmat tette, hogy mezítláb és nehéz szőrcsuhában fog Mária-Cellbe zárandokolni és mindaddig nem fog tollas ágyban hálni, míg e fogadalmát be nem váltotta.

Még teljesen az imába volt merülve, midőn újra az elébbihez hasonló zajos csörömpölés riasztotta fel, ezuttal azonban annál az ajtónál, mely a tulajdonképeni bejáratot képezte az udvarhölgyek szobájába.

Iszonyú félelem vett rajta erőt. Minden izében reszketve lopódzott le a kis lépcsőn az udvarhölgyek szobájába, mert azt hitte, amíg ő a kápolnában őrködött, a fegyveres őrség addig a másik folyosón átkerülve, reájuk akart törni.

Lélekzetét visszafojtva hallgatódzott itt is egy jó ideig, de nem mozdult semmi és egyetlen hang sem hallatszott az éj csendjében.

Most már egészen biztosra vette, hogy kísértője maga a Sátán volt, ki ilyen módon akarta megzavarni munkájukat.

Erre a gondolatra egészen nekibátorodott, mert a pápa ő szentsége által megszentelt és állandóan a nyakán viselt onyx gemma megvédi a sátán minden cselvetésétől - és kebléből elővonva a vékony aranyláncon függő gemmát, többször áhitatosan megcsókolta, - azután a koronát rejtő boltozat felé sietett, hogy megnézzze, mennyire haladtak társai a munkában? - és siettetni akarta őket, mert az idő már hajnal felé közeledett.

Amint kinyitotta a terem ajtaját, az tele volt gomolygó füstfellegekkel, úgy hogy az első percekben majdnem semmit sem látott és csaknem összeütdődött a kifelé igyekező férfiakkal.

- Mi történt? Tűz van? - kérdé ijedten.

- Semmi baj! A dolog megtörtént, nagyasszonyom, - suttogá az orvos-doktor. - A füst onnan ered, hogy midőn nagy munkával lereszeltük a lakatokat a fülkeboltozat vassal kivert ajtajáról, a koronát rejtő láda acéllakatjait akartuk lereszteni. Ezekkel azonban nem bírtunk; reszelőink nem fogták a kemény acélt, így hát a láda tetejére és oldala mellé tüzet raktunk és a fáját kiégettük. Ebből olyan fojtó füst kerekedett, hogy alig bírtunk lélekzeni, azután attól is féltünk, hogy valaki észreveszi. Hála Istennek, nem vette észre senki. A korona itt van, palástomba göngyölve. Most már siessünk a hátralevő munkával, - azután el Visegrádról, a milyen gyorsan csak lovaink bírják.

A hátralevő munka abból állott, hogy újra felrakták a fülkeboltozat ajtajára a magukkal hozott lakatokat és rányomták a királyné pecsétjét, valamint a külső terem ajtaját is belakatozva, újra reácsavarták a várnagy patyolatkendőjét a királyné pecsétjével, azután a várkápolnán keresztül, hol Szent Erzsébet áldott hamvai nyugszanak az Úrban, kivitték a szent koronát.

Kottanerné pár percre leborult a szent hamvak előtt és azt a fogadást tette, hogy egy hímszett selyem misemondóruhát és egy genuai bársonyból készült oltárterítőt fog ajándékozni a kápolna részére, amiért Isten ilyen csudálatos módon segítette őket cselekvésükben.

- Ha én meg nem tudnám adni, akkor bizonyára megadandja néked, Uram és Istenem, születendő királyuram! - fogadá mély fohászkodással.

Szobájukba érve, vörös selyemszálat és ollót keresve elő, kivette útikésztségéből az előre elkészített vörösbársonypárnát, - mire az orvos-doktor uram kitakarta palástjából a koronát.

Egy pillanatig mind a hárman megdöbbenve álltak, mert a szent korona drágakövei, kivált az alsó részén levő nagy rubinkő, olyan megfélemlítő tüzet és ragyogást szikráztak, hogy nem mertek reánézni és maga a bátor és férfilelkű udvarhölgy is elfordított fejjel rejtette a vánkoss pelyhei közé, azután sietve bevarrta a vánkost vörös selyemszállal.

Eközben már csaknem megvirradt, s az utolsó öltésnél már a fegyveresek járás-kelése hallatszott az udvarokon és az udvari hölgyek is ébredezni kezdtek.

Kottanerné szintén úgy tett, mintha nem rég ébredt volna fel, midőn egyszerre berohant hozzá az öreg Kató asszony, ki a reggeli fűtést végezte, egészen elhűlve újságolta neki, hogy milyen csudálatos holmikát lelt a kályha előtt heverő fahasábok között. A nagyasszony nézze meg, mik azok, mert ő, ha fejét levágják, se tudja kitalálni.

Ezek a furcsa holmik a koronát rejtő ládának egyes megszenesedett részei voltak, melyeket az orvos-doktor uram a kályhában akart elégetni, de a nagy sietségben ottfelejtette azokat.

Kottanerné egy sötét, feddő tekintetet vetve az éppen belépő és nagy reverenciával jó reggelt kívánó orvos-doktor uramra, azután ügyes beszédmódjával annyira eltérítette és kiverte a jámbor öregasszony fejéből a látottakat, hogy az egészen elfeledkezett róluk, de, hogy valakinek mégis el ne fecseghesse a várban, nem eresztette el a szeme elől és elhatározta, hogy magával viszi a komáromi udvarba és mialatt az öreg egy rókamálos útibunda porolását végezte, kisurrant a szobából és az áruló ládadarabokat a kályhában lobogó tűzbe hajította.

- Kegyelmed oktalansága majdnem elrontott mindent az utolsó pillanatban, - suttogetta mérgesen az orvos-doktor fülébe. - Siessünk, minden perc drága!

Minthogy a várnagy uram és Borka asszony olyan mélyen aludták az igazak álmát, hogy nem lehetett beléjük lelket verni, az egész társaságnak reggeli nélkül kellett útnak indulnia.

Az udvari hölgyek és a cselédség számára Kottanerné két nagy kocsit hozott magával, de ő az orvos-doktor urammal egy külön szánkóra ült, ahová a famulussal azt a bizonyos vörösbársony-vánkost is az ülésbe tétették.

Mivel a hó sűrűn kezdett szállingózni, a famulus a vállára vett vánkost egy ócska tehénbőrrel takarta le, amelynek lelógó farka olyan furcsán fityegett utána, hogy a várőrök és katonák nem győztek eleget nevetni rajta és durvábnál durvább tréfával kísérték, míg csak a szánra nem helyezte.

A várból a piacra érve, szerettek volna enni valamit, de nem kaptak mást, mint besózott potykát és kövesztett csukát. A látszat kedvéért ők is ettek egy keveset, de Kottanernénak annyira égett a föld a talpa alatt, hogy egyre sietésre unszolta őket, miután az idő egyre múltott. A templomokban már reggeli misére harangoztak, Komárom pedig messze volt és ők még aznap oda akartak érni.

A hó egyre sűrűbben hullott, a lovak nekirugaszkodva vágattak a sikos országúton és dacára a tájat elfedő nedves ködnek, Kottanerné minden percben reszketve és aggódva pillantott hátrafelé, vajjon nem üldözik-e őket? s nem bukkannak-e ki a gomolygó ködhomályból az utánuk eredő fegyveresek horkoló paripái?

De nem üldözte őket senki! Senki sem sejtette, hogy egy ravasz, bátorlelkű asszony elorozta az ország legdrágább és legféltettebb kincsét az ország legerősebb várából.

Kottanerné egyre sietésre nógatta a kocsisokat, de a lovak az ostor nélkül is füleiket hegyezve, teljes erejükből vágattak, miután a távoli erdőkből elnyújtott farkasüvöltés hallatszott, minek hallatára az orvos-doktor uram törét, a kocsisok pedig fokosaikat készítették elő.

Déltájban egy útszéli csárdában megálltak étetni és mialatt ők is falatoztak, Kottanerné a vörösbársony-vánkost behozatta a szobába és a szemközti asztalra tétette, hogy egy percre se veszítse el a szemei elől.

Ez a nagy vigyázat még a felszolgáló csaplárosnénak is annyira feltűnt, hogy nagytitokban megkérdezték a konyhában falatozó famulustól, hogy tán kincsek vannak bevarrva abba a nagy vánkosba, amiért annyira őrzik?

Ebéd után, alig hogy a lovak kissé kifújták magukat, tovább hajtattak, de mégis beéjjeledett, mire a Dunához értek.

A hatalmas folyam jégpáncélba volt ugyan burkolva, de a jég itt-ott már gyengült és kásásodott, azért az orvos-doktor uram a szénából csóvákat készíttetett és ezek világánál kezdtek nagyóvatosan tovább indulni.

Már a Duna közepén járhattak, midőn a jég félelmetes ropogással beszakadt az alatt a kocsi alatt, amelyen az udvarhölgyek ültek, minek következtében a nehéz kocsi oldalára fordult.

Rémületes sikoltozás és jajgatás keletkezett a hölgyek között. A csóvák a nagy szélben kialudtak, a vaksötétségben egyik se látta a másikat, hanem csak azt érezték, hogy a sülyedő kocsi belsejét mindjobban ellepik a Duna jeges hullámai.

Az első percekben Kottanerné is élesen felsikoltott, mert azt hitte, hogy a koronával együtt mindnyájan odavesznek, de azután csóvákat gyújtatva, segítségükre sietett, miközben haragos szavakkal korholta az orvos-doktor uramat, ki ijedtében annyira fejét vesztette, hogy semmi hasznát se lehetett neki venni.

Szerencsére az asszonynépség közül senkise merült a víz alá, csak az úti holmi egy része, a kocsi és lovak veszték oda. Helena erre a sléziai hercegnőt és még két főbbrangú udvarhölgyet a maga szánkójára, a többieket pedig a cselédek kocsijára ültette és a csóvák világa mellett szerencsésen partra vergődtek és éjszaka közepén hajtattak Komáromba.

Az udvarnál a késő éjjeli órák dacára minden lélek talpon volt, mert a királyné ágyában fekvé, vajúdott és abban az órában, melyben a szent korona Komáromba érkezett, megszületett az is, aki a koronát viselje: V. László király!

Kottanerné a vajúdó királynőt látva, hangos zokogással borult a menyezetes és lépcsőzetes ágy szőnyegére, de a bábaasszony csendet parancsolt neki.

- Kegyelmes királyasszonyom, - szólt - megadja-e magasságod nékem azt, amit kérek, ha megmondom, mit tartok a kezeim között?

A királyné erre gyenge hangon azt felelte:

- Megadok, anyám, amit kérsz, mindent!⁶

---

⁶ Saját szavaik.

- Felséges királyasszonyom, egy kis királyt tartok a kezeim között!...⁷

Kottaner Helena ekkor felemelte könyázott arcát és felkiáltott:

- Felséges asszonyom, adjunk hálát az Istennek míg csak élünk, hogy ilyen nagy kegyelmet és csudát cselekedett rajtunk!...⁸

És mialatt a bába a sivalkodó kis újszülöttet a Cillei Ulrik által ajándékozott vert ezüst fürdőmedencében fürösztötte, melynek oldalain halfarkú paripáktól vont csigakocsijában a szirénáktól környezett tengeristen volt domborműben kiverve, Kottanerné odahajolt a királynéhoz:

- Felséges urasszonyom, a korona a mienk! Itt van, elhoztam! - és ezzel a vörösbársonyvánkost a királyné lábaihoz helyezte.

* * *

A korona birtokában - amelylyel újszülött fiát Székesfehérváron megkoronáztatta - Erzsébet fegyvert fogott fiának jogaiért.

De a rablott korona elvesztette hűséget és ragaszkodást osztó varázshatalmát.

Hunyady János seregeket verő karja leverte pártütő híveit: a Garákat, Cilleieket és Erzsébetnek futnia kellett az országból, de uralomravágyó lelke nem bírt lemondani a hatalomról és a szent koronát zálogba adta Frigyes császárnak, hogy zsoldosokat fogadhasson.

Zsoldjába fogadta a vad Giskrát, rabló cseh zsebrákjaival egyetemben, amivel mérhetetlen nyomort s vérben fürdő viszályt és inséget árasztott a honra, amelynek csak akkor szakadt vége, midőn a nemzet a nagy Hunyady Jánosnak még nagyobb és még dicsőbb fiát, Mátyást emelte az ország trónjára, kinek fejéről Szent Istvánnak varázshatalmú, dicső koronája kétszeresen sugározta a királyhűséget és honszerelmet alattvalói szívébe, mintha ki akarta volna azt az időt többszörösen pótolni, amelyet a méltatlan és orzó kezekben töltött.

---

⁷ Saját szavaik.

⁸ Saját szavaik.

HADIK LOVAG.

A kies fekvésű Zalamegyében egyik felől a mai nap is még fennálló lindvai vár ősfalai tekintenek alá a bérctetőről a hegy tövében megvonuló Alsó-Lendva városkára, másik felől pedig a szomszédos hegyormon álló Szent Háromságkapolna, melynek ódon falai között a hős Hadik lovag tetemei nyugosznak az Úrban.

Századok óta aluszsza már a halál örök álmát, de az enyészetnek még sincs hatalma felette.

Teste ma is ép és olyan romlatlan, mint temetése napján, pedig nincsen a balzsamok enyészetet gátló nedvével átitatva. Koporsója üvegfedelén ott látni nemes vonású, halvány arcát, ép fogait, hollófekete, dús haját és a magas homlokát átszelő mély vágást, mely nemes életét kioltotta.

Messze földről járnak a csodájára ennek az el nem múló örök holttestnek és a nép ajkán egy édes-bús rege él a hős Hadik lovagról...

Halljátok hát ezt az édes, bús regét.

* * *

A lindvai vár, az akkori idők büszke sasfészke, a Bánffy-család birtoka volt már századok óta és a dölyfös, de vitéz Bánffy István egyike volt az ország leggazdagabb és leghatalmasabb urainak.

Amennyire tőle és fiától, a fiatal, de máris vitéz nevet kivívott Elemértől rettegetek és féltek, annyira imádták a jobbágyok és szegények szelídlelkű nejét s angyali jóságú lánykáját, az aranyhajú Piroskát.

Ez a két nő volt a vidék jó angyala. A szegényeknek bő alamizsnát, a betegeknek és a nyomorultaknak saját maguk készítette gyógyírt és vigasztaló szavakat adtak és egyetlen kéregető sem hagyta el üres kézzel a várat, mert Piroska inkább a saját szájától vonta el a falatot, semhogy egy beteget vagy koldust adomány és szíves szó nélkül elbocsásson.

Angyali jóságának, de még inkább nagy szépségének messze vidékekre elszállt a híre s dacára fiatalságának, a leggazdagabb családok ifjai és híres lovagok esedeztek vetekedve kezéért és szívéért, de Piroska valamennyit elutasította és megvallotta édesanyjának, hogy inkább a szomszédos Orsolya-apácák zárdájába temetkezik, de olyan férfinak, kit nem szeret, a kezét oda nem adja.

A büszke apának tetszett ez a felelet.

- Az én vérem! Hadd válogasson, elég fiatal még. Azután, mi tagadás benne, Bánffy Piroska elég szép és elég gazdag arra, hogy kedvére válogathasson a kérők között, - mondotta mindannyiszor nejének, mikor a kikoszarzott kérők dühösen és hosszú orral vágattak lefelé a várhegy kígyózó ösvényén.

De volt ám Piroska kérői között egy szenvedélyes és erőszakos természetű levente is, a fiatal Kanizsay Zoltán, kinek családja éppen olyan gazdag és hatalmas vala, mint a Bánffyak maguk. Emellett Elemérnek, Piroska bátyjának legmeghittebb barátja és fegyvertársa volt és nemcsak mód nélkül bántotta dölyfét ez a visszautasítás, hanem szenvedélyes szerelemre is lobbant a gyönyörű leányka iránt; azért a várkapolna oltára előtt, Elemér jelenlétében, kit szintén boszantott huga vonakodása és barátjának kudarca, megesküdtött, hogy mielőtt a hold háromszor megtelik, Piroska az övé leend, még ha úgy kell is elrabolnia...

- Én pedig segítek neked, - mondá Elemér sötéten az eskü szavai után és az akkori lovagi szokások szerint mindketten elfújtak egy szentelt viaszgyertyát, annak jeléül, hogy életük is úgy fúvódjék el, ha nem segítenék egymást minden erejükkel...

Piroska öreg dajkája révén hallott erről az esküvésről. Eleintén félt és aggódott, de szülei csakhamar annyira megnyugtatták, hogy nemsokára egészen elfelejtette az egészet, annál is inkább, mert Kanizsay attól az időtől fogva nem mutatá magát a környéken, sőt még a vadászatokra se jelent meg, amit azelőtt nem szokott elmulasztani soha.

A tél elmúltával beköszöntött a rügyfakasztó, verőfényes tavasz és ennek egy gyönyörű napján Piroska öreg dajkájának, Dorkának a kíséretében a Lendva vize partján elterülő erdőcskébe ment, hogy virágokat és gyógyfüveket szedjen betegei számára.

Gyöngyös pártájáról aláomló fehér csipkefátyola, rózsaszínű ruhája át-átviláglott a bokrok zöldjén s nevető ibolyakék szemeivel, vállaira omló aranyos hajával az erdő enyelgő tűndéréhez hasonlított. Csipkés köténykéje már tele volt gyógyfüvekkel és éppen gyöngyvirágot akart szedni, midőn háta mögött erős ágreccsenés hallatszott és a bokrok homályából horkoló lován Kanizsay Zoltán ugratott leeresztett sisakkal elő.

Piroska rémületében élesen felsikoltott és ájulás kezdte környékezni, de mielőtt csak egy lépést is tehetett volna, a levente karjai közé kapta és nyergébe emelte.

- Most már az enyém vagy, büszke, rátartós kisasszony és senki sem ment meg karjaim közül, - mondotta rekedt gúnykacajjal, mialatt lova széleseben száguldott tova.

Az öreg Dorka haját tépve jajgatott, sikoltozott segítség után és ahogyan csak öreg lábai bírták, futott a leányrabló után a Lendva vize kanyargós partjain.

A kétségbeesett női hangokra a Muraszerdahely felé húzódó ritkás ligetből egy fiatal dalia vágatott elő megeresztett kantárral és Dorkától megtudva a történeteket, széleseben rugtatott hollófekete ménjén utánuk.

A két lovas között erre szörnyű versenyfutás keletkezett; a föld döngött és dobogott lovaik lába alatt, noha a nemes állatok patái alig látszottak érinteni a földet.

Piroska sikoltásaira a szabadító lovas mindig újabb és újabb sarkantyút adott ménjének és ennek, mintha szárnyai nőttek volna, iszonyú szökésekkel rohant előre és csakhamar beérte Kanizsayt.

- Megállj, hölgyrabló zsvány! - kiáltá érces hangján Hadik lovas, mert ő volt az üldöző. - Megállj és emeld fel sisakodat, ha férfi és lovas vagy!...

De Kanizsay csak vágatott tovább, bár érezte, hogy lova már nem sokáig bírja ezt az örült hajsztát.

- Megállj és vívj meg velem, ha férfi vagy, különben leszúrlak, mint gyáva ebet! - kiáltá haraggal másodszor is Hadik lovas.

Kanizsay látva, hogy ellenfele mindjárt beéri, fogcsikorgatva ereszté le a fübe az ájult Piroskát, azután vad dühvel rohant közelgő ellenfelére.

Hanem a viadal nem tartott soká. Bármilyen dühösen vagdalkozott is Kanizsay, Hadik lovas keresztmarkolatú egyenes kardjával villámként hárított el minden vágást, azután pedig egy rettenetes csapással sisakostól együtt állig hasította ketté Kanizsay fejét, úgy, hogy ez egy szó, egy hang nélkül fordult le lováról, mire a megriadt mén viharként száguldott tova uratlan nyergével...

A szabadító azután az ájult Piroskához sietett. Meglepetve állott meg s a viadal hevétől még bátran dobogó szívét valami édes, mondhatatlanul édes búbáj fogta el, midőn az aranyos fürtöktől körített liliumfehér arcocskát megpillantá és midőn a hálától ragyogó ibolyakék szemek megnyíltak és ránéztek.

Piroskának édesen csengő hálaszavai szívébe lopták magukat és a leányka is, alig hogy meghallotta szabadítójának ércesen csengő hangját, alig hogy sötét szemeibe tekintett, ártatlan szíve fogva lőn és a két fiatal szív - a családjaik közt uralgó ősi gyűlölet dacára - egy csapásra megszerette egymást.

Nagy volt az öröm Piroska hazaérkezte fölött a várban, de ez az öröm csakhamar a legelkeseredettebb gyűlölséggé és átkozódássá fajult, mikor az apa és Elemér megtudták, ki volt a megmentő, mert a Hadik- és Bánffy-családok között századok óta vad és engesztelhetetlen gyűlölség uralkodott.

Elemér, Piroska bátyja, tombolt és átkozódott dühében és megesküdt, hogy barátjáért véres boszut álland, mikor pedig megtudták, hogy Piroska szereti Hadik lovagot, határt nem ismerő dühvel fenyegették és kényszeríteni akarták, hogy mondjon le szerelméről.

De Piroska szíve csak szeretni tudott, gyűlölni pedig nem és kijelentette, hogy inkább meghal, de szerelméről nem mond le.

- Halj meg hát inkább! - dörgé a haragos apa - de az övé nem leszesz soha!

Ettől a naptól fogva Piroska többé nem távozhatott a várból, Elemér pedig kémeket és csatlósokat állított lesbe mindenfelé a vidéken és a vár körül azzal a szigorú parancscsal, hogy Hadik lovagot élve vagy halva fogják el, ha a vár közelébe merészkedik.

De a szerelmesek mégis találkoztak.

Hadik lovag vakmerősége és szerelme csodákat művelt. Hollófekete paripáján olyan utakon, hol csak a madár járhatott, felkapaszkodott a szomszéd hegyromra, hogy csak egy percre is láthassa Piroskáját, ki ilyenkor mindig megjelent a toronyszoba íves ablakában és fehér kendőjével integetett neki, az öreg Dorka pedig, amikor csak lehetett, elvitte és meghozta mind a két részről az üzeneteket. Egy ízben Piroskának a levélkéje így hangzott:

- Ha életem kedves előttem, óvd a magadét, mert mindenfelől lesnek rád. Ha te meghalsz, én is meghalok utánad!

Egy szerencsés véletlen, vagy talán az ég segélye, mely a hű és igaz szíveket mindig pártolja, Piroskával egy rejteketet fedeztetett fel, mely a várkápolnából egy a hegy alá nyíló titkos alagútba vezetett.

Ebben az alagútban néha-néha a hű dajka örököse mellett találkozhattak egymással. Egy ilyen alkalommal Piroska forró esdekléseire, ki mindig rettegett fivérének, vagy atyjának Hadik lovaggal való véres találkozásától, - a lovag ünnepélyesen megesküdt, hogy kezeit sohasem fogja sem atyjának, sem pedig bátyjának a vérével megfertőzni és a találkozást addig mindig kerülni fogja velük, míg csak ki nem engesztelődnek.

Ezután a találkozás után hosszú ideig nem láthatták egymást és midőn újra összejöttek, a találka végén a lovag - szokása szerint - szellőgyors paripáján akart a hegy lábánál elkanyarodni, midőn jobbról-balról nyíl- és kelevézsüvöltés hallatszott, azután pedig vad ordítással egy csapat csatlós tört ki az erdőből s a menekülés útját minden oldalról elvágta.

Csupán egyetlen egy út maradt szabadon. Fel annak a meredek bércre a tetejére, melyre ezen az oldalon még gyalogember sem tudott felkapaszkodni.

De nem tétozódott, hanem megsarkantyúzva lovát, nekivágatott a szédítőn meredek útnak. A nemes mén horkolva szökölt felfelé és mint a zerge ugrott csúcsról-csúcsra. Akik alant álltak, szédülve látták, mint függ gyakran ló és lovas a magasban, s minden percben várták, mikor zuhannak vissza a meredélyről.

A nemes állat patája azonban visszhangosan csattogott tovább és tovább s nagy szikladarabok gördültek lefelé tompa dübörgéssel a mélybe, míg végre egy óriási szökéssel ló és lovas a magas bérctetőn álltak meg.

Tajtéktól fehéren, de diadalmas büszkeséggel néhány percig szobormozdulatlan állott meg a derék paripa lovagjával hátán a bérctetőn, de azután a rettenetes erőfeszítéstől kimerülve, panaszos nyerítéssel rogyott össze és hiába iparkodott újra lábra állítani.

Bánffy Elemér ismerve Hadik lovag vakmerőséggel határos bátorságát, néhány csatlósával már kora hajnal óta a tetőn elrejtőzve várta, hova a bércnek túlsó, nem annyira meredek oldalán kapaszkodott fel, és midőn a paripa lovagjával együtt összerogyott, ádáz dühordítással és villogó karddal rohant reá.

- Védd magadat, átkozott boszorkánymester, ki hugom ártatlan szívét megbabonáztad és Kanizsay Zoltánt megölted! - rivallá fogcsikorgatva.

- Soha! - kiáltá Hadik lovag, összeomlott lova alól nagynehezen fedetlen fővel talpra szökve, mert tollas sisakja lehullott fejről. - Őlj meg, ha lovagi neveddel összefér e tett, de Piroskám bátyjának vérének nem ontom soha, - szólt nemesen és nyugodt bátorsággal összefonta mellén a karjait.

- Majd kiontom hát én a tiedet! - dörgé e szavakra magánkívül dühében és a nehéz kard egyet villant, Hadik lovag pedig széthasított fővel rogyott össze a bérctetőn.

Ebben a pillanatban szívetrázó fájdalomsikoltás hasította át a levegőt és a vártorony ablakából egy fehér nőalak, Piroška hullott alá a százöles mélységbe...

Piroška megrázó halála után a Bánffy-vár a bánat és kétségbeesés tanyájává változott, mert a tört szívű anya nemsokára követte kedves gyermekét, de előbb a toronyablakot befalaztatta és a Boldogságos Szűz képét állíttatá fel benne az örökké égő mécsessel, a hegytetőn pedig egy kápolnát - a mai Szentháromság-kápolnát - emelteté, hová Hadik lovagot fekteték örök nyugalomra.

Eddig szól e szép és szomorú történet és - a népmonda szerint - midőn megtelik a hold és ennek halvány ezüsthényében úszik a két hegytető és bércorom, Piroška fehér szelleme megjelenik a vártorony ablakánál és zokogó sóhajtással élesztgeti a Mária-kép előtti mécses reszketegen lobogó lángját és körüllebegi a torony párkányzatát. Ilyenkor azután a Szentháromság-kápolnája előtt Hadik lovag vértess alakja is megjelenik lángoló szemű, hollófekete paripáján s mindaddig integet, míg csak Piroška szelleme feléje nem lebeg az ezüstös holdsugarak sápadt pázmáin, és midőn találkoznak, a két szellemalak átöleli egymást és lassan-lassan egymásba olvadva, eltűnnek az égboltozat szikrázó csillagvilága között.

HADIK TÁBORNOK PÁRBAJA.

Mária Terézia királynőnk uralkodása alatt az ősi koronázó Pozsony városnak egyik legkedveltebb vendéglője volt a vámsorompó környékén fekvő »Aranyperec« vendéglő és ennek a vendéglőnek mindennapi vendége volt a hatalmas termetéről és durva, civakodó természetéről híres Wiesenrauch Kunibert nyugalmazott lovaskapitány.

Hogy vajjon csakugyan az volt-e és hogy óriási ereje s javakora dacára miért nyugalmazták, azt nem tudta, de nem is kutatót utána senki, mert nagy ereje és civakodó természete miatt senki se akart vele összetűzni, miután sokat emlegetett párosviaskodásait, melyekben természetesen mindig ő volt a győztes, olyan fenyegető hanghordozással és olyan rettenetes szemforgatások között tudta elbeszélni, hogy hallgatóinak a háta is borsódzott bele és senki se mert egy szóval is ellentmondani neki.

Egy komor, csöppögős őszi estén szokása szerint a kilencedik párosviaskodásának hajmeresztő részleteit beszélte el s közbe-közbe nagyokat hörpintve az aranyszínű rusztiból, vad szitkokkal és szörnyű esküvésekkel igyekezett lódításait még jobban megerősíteni.

- Igen bizony, azért kellett otthagynom a hadsereget, mert féltek tőlem, én pedig nem félek se embertől, se ördögtől és szeretném látni azt az embert, aki ebben kételkedni mer? - harsogtatá falrengető hangon s bikanyakát előre nyújtva, kiülő szemeivel kihívólag pislogott az asztal körül ülő társaságra.

- Nos, lássuk hát, ki mer kétkedni szavaimban? - ismétlé kihívó hangon.

A társaság azonban néma maradt, mindenki lesütötte szemeit és úgy tett, mintha a ruszti bor aranyszínét vizsgálná, csak egy vén nyugalmazott óbester és egy rokkant főstrázsamester⁹ bólintgatott neki elismerő fejhajtogatással.

- Senki se kétkedik közöttünk, bajtárs uram, éppen senki...

Wiesenrauch Kunibert erre eléggülten ürítette ki poharát.

- Helyes! Ezt szeretem! Látom, senkinek sincs meghalni való kedve az urak közül. Hallgasanak hát ide, most elbeszélem a tizedik párosviaskodásomat Van der Swelder Udo dán tábornokkal, Európa leghíresebb bajvivójával.

Ebben a pillanatban azonban megnyílt az ajtó és egy harminc-negyven évesnek látszó, barátságos tekintetű idegen lépett be rajta, átázott, sárral fecskendezett öltözetben, vállán olyanformán átvetett iszákkal, minőt a lovaskatonák viselnek, kezében pedig könnyű lovaglókorbácsot tartott, mi arra mutatott, hogy lóháton utazik.

Udvariasan köszöntve a társaságot, Huber uramhoz, az elősiető vendéglőshöz fordult és szerény, csendes hangon kérdezte, hogy kaphatna-e lovának jó abrakot, magának pedig vacsorát és éjjeli szállást? mire az igenlő válaszra szép szerényen helyet foglalt a szomszéd asztalnál.

A társaság rövid megszakítás után ismét a kapitány felé fordult, várva az ígért párbajtörténetet, ez azonban rájuk se hederített többé, hanem a tokáját felfújva, kihívó tekintettel az idegenre szegezé kiülő szemeit.

- Micsoda országútkerülő jött-ment idegen ez megint? - kiáltá hangosan és sértőleg. - Még köszönni se tud becsületesen?!

---

⁹ Örnagy.

Az utas azonban nem látszott, vagy nem akarta ezeket a sértő szavakat hallani és magára venni, hanem lovaglókorbácsával csendesesen veregette le hosszúszerű csizmájáról a rászáradt sárnyomokat.

Kunibert kapitányt ez a felsembevés erősen pikirozni és boszantani kezdte.

- Hm! Gyáva fickó, pedig katonának látszik! - szólott megvetőleg végigmérve az idegent.

- Eh, ne bántsa! Mondja el inkább a dán tábornok történetét! - csillapította a rokkant ezredes.

- Nem! - viszonzá ez dühösen. - Önöknek látniuk kell, mint bánik el Wiesenrauch Kunibert kapitány az ilyen fenhéjázó és pocsétakerülő uracskákkal...

- Kapitány uram, hagyjon békét annak az úrnak! - kérlelé őt a korcsmáros is odasietve.

- Mit, még Huber uram is a pártját meri fogni? - rivallt rá olyan emberölő képpel, hogy a jámbor korcsmáros menten elkotródott onnan, ő pedig nem hajtva a társaság békítgetéseire, kihívólag az idegen elé állott és széles mellét előrefeszítve, fitymáló hangon kérdezte:

- Mit csinálunk itt, uracskám?

Az utas egy pillanatig villámló, megütődött tekintettel nézett rajta végig és a többi vendégen, azután fagyos nyugalommal felelé:

- Vacsorálok, amint látja!

Lovagias embert ez a nyugodt és higgadt felelet lefegyverezett volna, de Kunibert kapitány, ki a civakodást erővel kereste, ezt félelemnek vélte, azért borzas fejével egészen az utas tányérja fölé hajolva, még kihívóbban és még arcátlanabban kérdezte:

- Nos és mit vacsorál?

Az utas erre mintegy utálkozva tolt el maga elől tányérját és élesen a szemébe nézve, szótlanul felállott.

A kapitánynak erre még jobban kezdett nőni a taréja. Azt hitte, hogy ellenfele az ijedtségtől válaszolni sem mer neki, azért hát fenyegető hangon ráhorkant:

- Azt kérdezem, mit vacsorál? Nem tud az ilyen udvarias kérdésre felelni, mi?!

Az idegen válasz helyett a szomszéd asztalnál ülők felé fordult:

- Uraim, önök látták, hogy én a civakodást nem keresem!

- Igen! Igen! - kiáltották a vendégek; mire az utas karjait összefonva, azt kérdezte a kapitánytól:

- Mit akar hát tőlem az úr? Én az urat nem bántottam!

- Becsületre, móresre akarom tanítani! Érti már, he?

Az utas erre egy kissé elmosolyodott:

- Most már értem! Párbajt akar velem vívni!

- Igenis! Meg akarom az urat is ölni, mint megöltem harminchárom ellenfeletem. Én Wiesenrauch Kunibert kapitány vagyok, Európa hírneves bajvívója!

Az idegen udvariasan biccentett:

- Az én nevem nem olyan híres, engedje meg tehát, hogy egyelőre elhallgathassam. - Azután a társaság felé fordulva folytatá: Az urak között katonaviselt embereket is látok, kik értik a dolgot, tehát határozzanak, én alávetem magamat mindennek, amit határozni fognak.

- A legerősebb feltételeket szabják! Élet-halálra megy a dolog! A duellum nem gyerekjáték! - mordult rájuk a kapitány parancsoló hangon.

A vendégek, kiknek hízelgett ez a felszólítás, a rokkant óbesterrel és a főstrázsamesterrel az élükön a szomszéd szobába vonultak tanácskozni s amíg ott tanakodtak, a két ellenfél azalatt farkasszemet nézett egymással. Most tűnt csak ki igazán az ellentét közöttük. Az egyik tagbaszakadt, óriási vasgyúró, vonásain dühvel és el nem titkolható izgatottsággal, a másik pedig egy szikár, de megnyerő alak, arcán bátor és megrendíthetlen nyugalommal. A tanácskozás nem tartott sokáig.

- Pisztolypárbajt határoztunk, még pedig az én pisztolyaimmal, - kezdé az öreg óbester, midőn visszatértek. - Úgy határoztunk, hogy a két pisztolyt leterítjük egy fehér asztalkendővel. Az egyik meg lészen töltve, a másik nem. A sors fogja eldönteni, ki választ és ki lő először. Beleegyeznek az urak?

- Beleegyezem! - válaszoló nyugodtan az utas.

Kunibert kapitány, a hírneves bajvívó rézvörös ábrázata úgy látszott, mintha e szavakra kissé elsápadt volna és bozontos fejét csóválva, meghökkenten mormogá:

- Bolond gondolat! Bolond fejből került ki az egész!...

Ezalatt az óbester szolgálja elhozta a pisztolyokat és miután a szomszéd szobában megtöltötték, leterítették egy asztalkendővel...

Az idegen utas mindezt egykedvű nyugalommal nézte végig, a kapitányon ellenben, bárhogy igyekezett is eltitkolni, meglátszott, hogy reszket és sápadozik.

- No, most egy huszast hajítok fel! Kép-e vagy írás? - kérdezte az óbester.

- Kép! - viszonzá reszketéstelen hangon az utas, mire mindnyájan kíváncsian hajoltak a le-hullott pénzdarab fölé... A szerencse azonban Kunibert kapitánynak kedvezett, mert az írás esett felül, ki erre mintegy új életre látszott ébredni.

- Hah! Megint kedvez a szerencse! Én választok tehát! Enyém az első lövés! Reszkess, uracskám, mert lelőlek, mint a tököt! - kiáltá vadul felujjongva és rohamosan a kendő alá nyúlva, találomra kikapta az egyik pisztolyt.

Az idegen utas nyugodtan állott és egy arcizma sem mozdult, midőn a kapitány elcsattantotta a kakast... De csak a kova szikrázott, semmi egyéb... Ez a pisztoly nem volt megtöltve...

A vendégek megtapsolták az idegen bátor nyugalmát, a híres bajvívó ellenben holtrasápadt és térdei rogyadoztak.

- Most énrajtam a sor! - szólott az utas érces, tiszta hangon és jobbját kinyújtva, az asztalhoz lépett.

- Énrajtam a sor! Meghalsz kutya!... - üvölté tajtétkzó szájjal a vasgyúró és az idegent félrelődítve, a másik pisztolyt is villámgyorsan felragadta és reásütötte.

De ismét csak a kovakő szikrázott, mert ez a pisztoly sem volt megtöltve. Ugyanis a vendégek egyike tanácsolta ezt és e tanácsot el is fogadták valamennyien, miután úgyis csak arról volt szó, hogy a vívó felek bátorságukat bebizonyítsák! Ez most megtörtént. Az idegen - noha nem tudta, hogy a pisztolyok nincsenek megtöltve - mégis bátran és nyugodtan megállt előttük, ellenben a híres bajvívóról kisült, hogy gyáva, kérkedő szájhőssel van dolguk... Ezt látva, a vendégek hangosan kacagni kezdtek... És ez a kacaj oly örült dühre ingerlő a vasgyúró, hogy az asztalon heverő egyik kést felragadva, vérbeborult szemekkel rohant az idegenre, ki még mindig nyugodtan, összefont karokkal állott előtte.

A vendégek ijedten ugrottak félre az ádáz dühroham elől és maga az idegen is sebesen egy asztal mögé ugrott.

- Az urak látták, hogy ez a bandita háromszor tört az életemre! Az önvédelem parancsolja, hogy védjem én is magamat, különben legázol baromi erejével! - kiáltá harsány hangon, miközben oldalzsebéből egy pisztolyt rántott elő, de ez a pisztoly jól meg volt töltve, mert midőn a vasgyúró feléje döfött, a felhangzó dörrenésre átlőtt homlokkal gurult az asztal alá.

- Én Hadik András generális vagyok, - szólt ekkor az ijedtségtől kővé dermedt vendégekhez. - Éppen Bécsbe indulok és ott személyesen bejelentve az esetet fölséges királynőnknek, tőle várom elítéltetésemet vagy felmentésemet...

Hadikot a királyné felmentette.

MÁRIA TERÉZIA KIRÁLYNŐ EBÉDJE.

Daun tábornagy 1757-ben Kolinnál megverte második Frigyest, a porosz királyt és e győzelem felszabadította Prágát az ostromzár alól.

A tábornagy a győzelem hírével két futárt küldött Bécsbe: Hadik tábornokot és a lovasbravúrajáról híres Somogyi János inszurgens kapitányt, hogyha egyiket a poroszok netalán elfognák, odaérjen a másik...

Mária Terézia királynő pedig ezalatt nap-nap után egyre növekedő lázas nyugtalansággal várta a Csehországból jövő híreket, és férjével, Ferenc császárral együtt gondterhelt arccal ült dolgozószobájában ama nevezetes íróasztal előtt, amelyet Sebesi magyar asztalos-mester hétféle fából remekbe készített és amelyet mindenki megcsudált remek faragásaiért, furfangosan nyíló rejtékfiókjaiért.

- Ha Prága elesik, a poroszoknak nyitva van az út Bécs felé és nekünk Magyarországra kell menekülnünk. Óh, bárcsak hírnök jönne már! Ez a bizonytalanság rosszabb bármely balhírnél... - sóhajtá aggodalmasan, de ugyanebben a pillanatban zajos lódobogás csattogott az udvar kövezetén és a szolgálattevő kamarás futárok érkezését jelentette Csehországból.

A királynő halványan ugrott fel székéből:

- Vajjon jó, vagy balhírt hoznak-e? Jöjjenek hamar! - kiáltá az izgatottságtól reszkető hangon.

- Bocsánat, felség, csak lassan vezethetik őket, lábaik annyira meg vannak meredve a hosszú lovaglástól, hogy két-két lakáj támogatja őket a lépcsőn fölfelé.

A királynő azonban annyira türelmetlen volt, hogy maga sietett az ajtót felnyitni, midőn az előteremben az érkezők dobaja hallatszott, de a meglepetés sikolyával pattant vissza, midőn a belépő Hadik tábornokon porosz tiszt egyenruhát pillantott meg.

- Hadicselből vettem magamra e ruhát, felség, hogy a poroszok el ne fogjanak, - jelenté a tábornok, miközben féltérde ereszkedve, átnyújtá a hadisürgönyt.

- Jó vagy balhírt hoznak-e? Ezt mondják meg mindenekelőtt! - kérdezte a királynő remegő hangon.

- Victória! Győzelem, felséges asszonyunk! Prága fel van mentve és a porosz király ki van kergetve Sziléziába! - kiálták Hadik és a marciális termetű Somogyi kapitány majdnem egyszerre.

- Hála neked, jóságos Istenem! - sóhajtá a királynő, azután kezét mindkettőjüknek csókra nyújtva, olvasni kezdé a sürgönyöket és mialatt olvasott, a császár Hadikot és Somogyit kérdezte ki a csata lefolyása és útjuk felől.

- Honnan és mikor indultak útnak?

- Kolinból az ütközet napján, 19-én indultunk. Én Iglau felé, Somogyi kapitány pedig Saar felé vette az útját, - felelte Hadik.

- Ma van június 22-ike. Ugyancsak derekasan vágattak! - szólt elismerőleg a császár, ki nagy barátja volt minden lovasbravúrnak és távlovaglásnak.

Midőn a királynő bevégezte a sürgönyök olvasását, örömgöngyölt arccal kérdezősködött tőlük az ütközet lefolyása és részletei felől és midőn nagykegyesen elbocsátotta őket, mindkettőjüket meghívta az aznapi szorosabbkörű udvari ebédre, minek hallatára Hadik olyan

önkéntelen ijedtséggel pillantott az óriási termetű Somogyira, hogy az még a királynőnek is feltűnt és annak okát akarva tudni, Hadikot egy intéssel ottmarasztalta.

- Mondja csak, tábornok, miért pillantott olyan ijedezve Somogyi kapitányra? - kérdezte a királynő, midőn a nehéz gránátszín bársony ajtófüggöny lehullott a távozó után.

- Alig merem kimondani, felséges asszonyom! - viszonzá Hadik zavartan... Somogyi a természettől amúgy is leírhatlan nagy étvágygyal van megáldva, ezután a háromnapos fárasztó lovaglás után pedig irtóztatóan fog enni... Az egész udvar elképped a láttára és meg fogja csudálni!..

A királynő, kit a győzelmi hírek egészen felvillanyoztak, vidáman felkacagott.

- Csak ez a baj? Ennek nagyon örülök, mert szeretem látni a jóétvágyú embereket, s gondom leend rá, hogy bajtársa hatalmas étvágyát kielégíthesse...

Midőn Hadik távozott, az előteremben az inszurgens kapitány várt reá és jobbát megragadva, a legkétségbeesettebb ábrázattal kezdé instálni:

- Barátom! Bajtársam! Kétségbeesett embert látsz magad előtt! Segíts ki rettentő zavaromból! Még sohse voltam udvari ebéden! Mit csináljak, beteget jelentsek, vagy megszökjem Bécsből?

- Egyiket se tedd, bajtárs, hanem annak rendje, módja szerint jelenj meg velem a lakomán, - felelte Hadik jókedvűen.

- De akkor ülj mellém az asztalnál, az istenre kérlek, nehogy valami bakot lőjjek!

- Megteszem, bajtárs!

- Ha sokat találnék enni, nyomd meg lábamat az asztal alatt, vagy rúgj egy jót a tyúkszememre, hogy elmenjen az étvágyam... Tán jó volna, ha elébb derekasan beebédelnék valahol! Szörnyen ki vagyok éhezve ezután a nagy mars után, az udvari ebédeken pedig, amint hallottam, csak kóstolgatni és inkább nézegetni szokták az étkeket, - folytatá nagyokat fújva.

Hadik jót nevetett rajta, azután vigasztalólag veregetett a vállaira:

- Ellenkezőleg! Ő felsége annál jobban fog örülni, mennél többet eszel!... Nagyon kíváncsi hatalmas étvágyadra!...

- Igazán? Ugyan ki mondhatta el neki - kiáltá túlboldogan a kapitány. - Akkor ki fogok tenni magamért!

- Csak ne igyál sokat! A bor gonosz jószág, ha kelleténél túl vesz be az ember belőle! Hanem most jerünk, hogy parádéba csaphassuk magunkat!...

Az udvari ebéd ideje elérkezvén, a két bajtárs, az akkori szokás szerint, portechaise-ba, azaz gyaloghintóba ülve vitette magát a palotába és midőn az uralkodópár asztalhoz ült, a rendes kíséret és a meghívottak szintén elfoglalták helyeiket.

A rendes szokástól eltérőleg, ma az uralkodópár valamivel emelkedettebb asztalával szemben egy másikat állítottak, melyhez Hadikon és Somogyin kívül csak még néhány kiválasztott egyén lett ültetve, a többi asztalok pedig két-két sorban húzódtak végig a sárga termen, akkép elhelyezve, hogy a vendégek hátat ne fordíthassanak ő felségeiknek.

Mária Terézia és férje fiatal és erőteljes alkatuknál fogva szintén egészséges étvágygyal lévén megáldva, azt szerették, ha a meghívottak is követik a példájukat és midőn az étkezést háromféle levessel: fehér, barna és becsinált-levessel megkezdtek, a fejedelmi pár mind a háromból evett és a császár minden tányér levest egy-egy pohár ó-szekszárdival öblített le.

Az inszurgens kapitány ezt látva, meglökte szomszédját: Hadikot, kinek különben is ifjúkori barátja volt és terjedelmes jószágai Hadik kised birtokának a szomszédságában feküdtek.

- Úgy látom, bátran hozzáfoghatok én is! Ő felségeik, úgy látom, jó példával járnak legelő! - súgta oda, ő is mindháromféle levesből csordultig telt tányérral véve magának.

- Királynőnk gyorsan és jó étvágygyal eszik, de azért evés közben szeret beszélgetni. Bizonnyosan többször meg fog szólítani, vigyázz tehát, nehogy tele szájjal felelj, - súgta vissza neki Hadik, mire a kapitány valóságos lelkesedéssel fogott a kanalazáshoz.

- Mit csináljak, ha tele szájjal megszólít? - súgta megint a kapitány.

- Nyeld le gyorsan, ami a szádban van!

E pillanatban a királyné, ki eddig egyik udvarhölgyével beszélgetett, egyszerre odafordult Somogyihoz.

- Somogyi kapitány!

Az inszurgens kapitány szájában éppen egy hatalmas falat nyúlgerinc volt, de egy struccmadárhoz méltó nyeléssel, egyszerre leexpediálta az ökölnyi darabot.

- Parancsol felség! - fuldoklá belevörösödve.

- Szereti a bárányszeletet?

- Mindent, amivel felséged megkínálni kegyeskedik, - felelte Hadik sűgása után, mire a királyné mosolyogva intett, hogy kínálják meg vele a kapitányt, ki a nagy tálnak majdnem fele tartalmát a tányéjára szedte.

- Aki serényen dolgozik, serényen egyék! Izlik-e a bárányszelet, Somogyi kapitány?

- Hatalmasan, felséges asszonyom!

- Hallom, hogy ön jó gazda és szép juhászata van!

- Bárányaim három vármegyében, sőt még azontúl is híresek!

- Egészséges étvágya után ítélve, azt hiszem, el tud költeni egy báránynegyedet?

- Mindig egy egészet, felség! Egy egészet! Mert szakácsom az én különös utasításom szerint készíti el a zsenge báránysültet, kivált télen, disznóölés idején!

- Ah! és hogyan? Mondja el! Én, mint jó háziasszony, szeretek a sütés-főzésről beszélgetni...

- Szakácsom felbontja a bárányt, kiszedi csontjait és bordáit, azután kolbászsral és hurkával megtöltve, újra bevarrja és a kemencében szép ropogósra megsüti. Ez által a töltelék által a báránysült felséges ízt és hasonlíthatatlan zamatot nyer!

A királyné kegyteljesen bólintott.

- Hallja-e, kapitány! a maga töltött báránya nem lehet rossz!

- A legétvágygerjesztőbb, felség! De van szerencsém látni, miszerint felségteknek is kitűnő étvágya vagyon. Tartsa meg tehát a mindenható Isten...

- Megálljon, kapitány! - kiáltott közbe Ferenc császár. - Az áldomáshoz bor is kell. Hadd töltsenek önöknek ebből a harmincéves tokajiból, azután folytathatja.

A kristálypoharak megtelve Tokaj folyékony aranyával, az inszurgens kapitány tovább folytathatta kissé elhamarkodott felköszöntőjét:

- ...Tartsa meg tehát a mindenható Isten felségteket népeinek és felséges családjának díszére s örömére és adja Isten, hogy még számtalanszor lehessen győzedelmes csatáknak a hírhozója. Vivant!

Dörgő vivant hangzott a felállott vendégek ajkairól, mire a királynő is felkelt és ivott a hadsereg és a győző Daun tábornok egészségére.

Ezután halak, apró pástétomok és más egyéb entréek következtek és a királyné egyre derültebb arccal kínálgatá az insurgens kapitányt, mert kedve tellett egy krotoniai Milót is megszégyenítő étvágyában...

Az entréek után marhasültek jártak körül, utána főzelékek és az érdeemes báránytenyésztő egy Gargantuához méltó appetitussal evett, duplázott, triplázott mindenből, mire a királynő fácánt vörös káposztával küldött hozzá:

- A fácán és káposzta új étvágyat fog csinálni!

- Felséges! - ropogtatá hatalmas állkapcsaival a kapitány és megevett két egész fácánt s két egész tál vörös káposztát hozzá.

- Van-e fácánosa, Somogyi kapitány? - kérde a császár.

- Nincs, felség! Csehországból hozatom ez ízletes szárnyasokat!

- Kóstolja meg hát ezeket a foglyokat lencsepuréval, ezek is onnan valók!...

- Felséged túlhalmoz kegyeivel! - Ezzel négy kövér fogoly és hozzáméltó porció lencsepurée vándorolt a tányérjára.

- Hol fekszenek birtokai, Somogyi kapitány?

- Vas- és Zalában, felség!

- Hát a híres juhászat?

- Vasmegyében?

- És azokat a jó hurkákat és kolbászokat adó sertések?

- A Bakonyban, felség!

- Az ilyen ízletes étkekhez jó bor is kell ám!

- Hála Istennek, felség, az is terem somlóhegyi szőlőmben! Ez a kedvenc borom!

- Töltsenek hát Somogyi kapitánynak az én somlyaimból, - parancsolá vidám kacajjal a császár, melyet a kapitány áhítatos kortyintgatások között szörpölt ki.

Most jöttek sorra a különféle pecsenyesültek.

- Vigyék Somogyi kapitánynak e spékelt borjucombot!

- Felséged kegye határtalan! E borjucomb határtalanul ízletes!

- Úgy! Hát ez a szarvasgombával töltött pulyka! Szereti-e a szarvasgombát, kapitány?

- Felség, ez égi eledel!

- Hátha még megkóstolja ezt a majorannás töltött libát!

- Felség, ez koronája a pecsenyéknek!

- Hát ezek a kövér kacsák?

- Nem találok rá eléggé dicsérő jelzőt! Az ambróziával vetekednek!

- Akkor hát, mint vadászember, méltányolni tudja a vaddisznó-pecsenyét is...?
  - Végasztalhatatlan vagyok..., de ebből már lehetetlen ennem, felség!
  - Micsoda, már jóllakott? Pedig azt mondták önről, hogy híres evő!
  - Nagyon hevesen kezdtem, felség! De azért érzem, hogy kitettem magamért, - mire a fejedelmi pár hangos kacajra fakadt, azután a királyné Hadikhoz fordult és hol ezzel, hol pedig gyóntatójával kezdett beszélgetni.
- Beszéd közben azonban, amint véletlenül az inszurgens felé pillantott, egyszerre csak elnevette magát, mert meglátta, hogy az valami sültből ugyancsak jócskán szedegetett megint a tányérjára.
- Ej, ej, Somogyi kapitány, mit látok! Az elébb, midőn kínáltam, azt monda, lehetetlen és most újra kezdi?...
  - Bocsánat, felség, ezekért élek-halok! Fenyvesmadarak!
  - Persze, hogy fenyvesmadarak! S azt is látom, hogy majd egy tucat van a tányérján ezekből a szalonnaszeletekben sült szárnyasokból! Miért adott az elébb kosarat? Vagy tán válogatós, ingyenkedő?
  - Könyörgöm felségednek, engedjen meg egy hasonlatot. Az megmagyarázza étvágyamat!
  - Halljuk hát!
  - Felség, az elébb csakugyan jól voltam lakva! De van erre egy magyar példabeszéd: »Nincs az a rakott szekér, hogy még rá ne férne valami!«... Ugyanezt az axiomát feszegette egy alkalommal több keleti bölcs, mire az egyik színig töltött egy kristályserleget vízzel, mondván: »Ime, ebbe mi sem fér már többé; még egy csepp és a víz ki fog ömleni!«... A bölcsek fejet hajtva, helyeselték, az egyik azonban felvett egy rózsalevelet és vigyázva a kehelybe ejtette, anélkül hogy egy csepp is kicsurrant volna... »Lássátok, monda, nincs az a telt pohár, amibe még ne férne valami!«...
  - Felséges asszonyom, a kristálykehely én vagyok, a fenyvesmadarak pedig a rózsalevél... - végezé meséjét szerénykedve a kapitány és olyan étvágygyal fogott kedvenc ételének az elköltéséhez, mintha akkor kezdte volna az ebédet.
- A fejedelmi pár a könyvezésig kacagott.
- Somogyi kapitány, ön kitűnő ebédlőtárs! No, majd meglátjuk, lesz-e ilyen jó étvágya a csemegénél is, - monda a királynő és midőn a különféle cukros és meleg tészták után a csemege következett, a királynő felállott és a saját szépséges kezeivel emelé le a csemegés edény kristályfödelét.
  - Hadik tábornok! Eddigi és a kolini csatában tanúsított vitézségeért elismeréssel tartozunk! Vegye hát e csemegét, *Hadik altábornagy úr* és a meglepett és meghatott tábornoknak átnyújtotta a zöld selyemszalaggal átkötött altábornagyi kinevezési okmányt, azután pedig egy piros szalaggal átkötött okiratot emelve ki, mosolygó arccal fordult az ámuló és bámuló inszurgens kapitány felé:
  - Ha még van étvágya, azaz, ha még belefér a kehelybe egy rózsalevél, Somogyi *főstrázmester uram*, ez a csemege öné.
  - Életem és vérem felségedé! - akadozá az újdonsült őrnagy úr és vele együtt ez egész vendégserег lelkesült újjongással rivallá:
  - Életünket és vérünket felséges királynőnkért!